

Τίτλος πρωτότυπου:
JULIA M. H. SMITH
Empire after Rome: A New Cultural History, 500-1000

Julia M. H. Smith

Η Ευρώπη μετά τη Ρώμη
Μια Νέα Πολιτισμική Ιστορία
500-1000

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΤΡΑΣ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ
Ν. Ε. ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ

Empire after Rome: A New Cultural History, 500-1000 was originally published in English in 2005. This translation is published by arrangement with Oxford University Press.
Το βιβλίο *Η Ευρώπη μετά τη Ρώμη: Μια νέα πολιτισμική ιστορία 500-1000* εκδόθηκε αρχικά στην αγγλική γλώσσα το 2005. Η μετάφραση αυτή εκδίδεται μετά από συμφωνία με την Oxford University Press.

ISBN: 978-960-8219-53-3

© Julia M. H. Smith, 2005
© για την ελληνική γλώσσα
Εκδόσεις του Επιστημολογικού Ινστιτούτου, 2008
1, Ναρδάριας & Σία Ε.Ε.
Μεταφράζει 15, 106 79, Αθήνα
Τηλ: (210) 36 39 336 - Fax: (210) 36 38 489
e-mail: edes@epistimologos.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ

ήμεση ρωμαϊκή κληρονομιά ήταν περιφροσιμένη ή ανύπαρκτη, δεν υπήρχε συνεισφορά από την εγκατάσταση γερμανόφωνων, ούτε και στάθηκε, ισχυρές και μεγάλως εκβέλειως μοναρχίες, η πίεση προς την κατεβύθωση της αυτοδυναμίας που ασκούσαν οι στενοί δεσμοί συγγένειας – ενισχυμένη κατά πάσα πιθανότητα από τη γειτνίαση – εξασφάλιζε μεγάλο μέρος της συνεκτικότητας που απαιτείται για οργανωμένη κοινωνική ύπαρξη. Έχει υποστηριχθεί ότι η βασιμική εξουσία μεγάλωσε κατά τη διάρκεια του πρώτου Μεσαίωνα μέσω από την επίθεση στους δεσμούς συγγένειας και την αποδυνάμωση τους. Μια τέτοια οξεία αντιπαρόθεση δεν έχει βάση, αφού οι δεσμοί της συγγένειας ήταν θεμελιώδους σημασίας σε όλες τις διαφορετικές κουλτούρες του πρώιμου Μεσαίωνα σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα: αυτοί οι δεσμοί δεν απορριούνταν ποτέ τον αντίθετο πόλο της ισχυρής βασιμικής διοίκησης. Αντίθετως οι πλέον επιτυχημένοι ηγεμόνες ήταν συνήθως αυτοί που μπορούσαν να διαχειρίζονται τις εντάσεις στο εσωτερικό της ίδιας τους οικογένειας, να κερδίζουν την υποστήριξη ενός ευρέος κύκλου συγγενών, και να χρησιμοποιούν όλες τις στρατηγικές της συγγένειας προς όφελός τους. Ένας απορροσμηματικός βασιλιάς ήταν ένας βασιλιάς που γνώριζε πώς να μετατρέψει τους συγγενείς του σε φίλους.

4

Σ

Άνδρες και γυναίκες

«Άνδρας» είναι μια λέξη που περιγράφει οποιοδήποτε βιολογικό και οξυδερκές άτομο, ενώ η λέξη «γυναίκα» αναφέρεται σε ένα μυσάδι που είναι αδύναμο και στερείται αναπαραγωγικότητας.¹

Δύο άτομα γίνονται σύντροφοι. Ένας άντρας και μια γυναίκα θα φέρουν στον κόσμο ένα παιδί μέσω της γέννηας.²

Τα μυσάδια που είναι «αδύναμα και στερούνται διεισδυτικότητας» σπάνια φηγουράζουν σε περιγραφές μεγάλων κατορθωμάτων και πολιτικών επιτευγμάτων. Η συμβατική εκδοχή της ιστορίας του πρώιμου Μεσαίωνα αφορά στην πολιτική, την οικονομία και τη θρησκεία των ανδρών, με τις γυναίκες να είναι γενικά απύσες από τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις και να διαδραματίζουν ένα περιθωριακό ρόλο στη θρησκεία. Αυτός ο τρόπος παρουσίασης δεν βασιζόταν μόνο στα αξιώματα και τις προκαταλήψεις των λογίων των προηγούμενων γενιών, αλλά αντανακλούσε και το γενικό χαρακτήρα πολλών πρώιμων μεσαιωνικών ιστορικών καταγραφών, χρονογραφιών και ιστοριών. Πολλά όμως έχουν αλλάξει. Οι ιστορικοί έχουν πλέον συνειδητοποιήσει ότι οι γυναίκες είναι πιθανότερο να αναφέρονται σε διαφορετικού είδους μεσαιωνικά κείμενα, όπως στους βίους των αγίων, στις χάρτες που καταγράφουν αγοραπωλησίες γαιών και σε νομικούς κώδικες, παρά στις αφηγηματικές πηγές. Επίσης, όταν διεκρύνουμε την έρευνά μας προκειμένου να λάβουμε υπόψη τα τοπικά και οικογενειακά περιβάλλοντα στα οποία οι άνθρωποι ζούσαν, οι γυναίκες παρουν τη θέση τους δίπλα στους άνδρες ως κεντρικά αντικείμενα ιστορικής και αρχειολογικής έρευνας. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας προσέγγισης δεν θα πρέπει να αρκούμαστε στην υπογράμμιση του ρόλου των γυναικών ως συζύγων, μητέρων και θνηγέρων των βασιλιάδων, πριγκιτών, επισκόπων και πολεμιστών που κατέχουν κεντρική θέση στις χρονογραφίες. Αυτή η προσέγγιση μας ωθεί να εξερευνήσουμε τις ανομοιότητες στους κοινωνικούς ρό-

λους ανδρών και γυναικών και να αποκαλύψουμε τις υποκείμενες πηγαίες αξίες και προκαταλήψεις. Με άλλα λόγια, υπαίτιοι από εμάς να δοθούν απαντήσεις στο φύλο ως αναπόσπαστη διάσταση τόσο της κοινωνικής σπουμής όσο και της πολιτισμικής έκφρασής της κατά τον πρώιμο Μεσαίωνα. Όταν το κάνουμε αυτό, καταλήγουμε να μελετούμε μορφές κυριαρχίας και υποταχής σε κάθε διάσταση της καθημερινής ζωής, είτε αυτή εκτυπώνεται σε χωρικές κλίμακες ή σε αυτοκρατορικά πλαίσια. Αυτή είναι η αποστολή του παρόντος κεφαλαίου.

Στηρίζεται σε δύο προκειμένες. Η πρώτη έχει εδραιωθεί ήδη: ότι δηλαδή ο ανδροκρατικός δικαιολογισμός, προήγαγε και υπερασπιζόταν την κοσμική και θρησκευτική εξουσία.³ Έπειτα ότι οι γραφείς και οι συγγραφείς του πρώιμου Μεσαίωνα δεν ήταν ποτέ ανυπότακτοι, ουδέτεροι ή αβίοι «δημοσιογράφου» που κατέγραψαν τον κόσμο γύρω τους. Καθώς υπερασπίσαν τα κεκτημένα δικαιώματα των ατόμων που είχαν τα περιστασιακά να χάσουν, ήταν ενάθετοι ως προς το τι ανέφεραν, εμφορούνταν σίγουρα να γράψουν, ήταν διωδόμενες στον τόπο και την εποχή τους από τις νοοτροπίες που ήταν διωδόμενες στον τόπο και την εποχή τους και με επιδεικνύουσα παρέκκλιση τα άτομα που διέθεταν ελίτιστα ή καθαίμενη πρόσβαση σε δικαιώματα, πόρους, κύρος και εξουσία. Αυτές οι ρητορικές στρατηγικές εύκολα καταδικάζουν τις γυναίκες σε μερική ή ολική αφάνεια μαζί με τα παιδιά, τους σκλάβους και τους χωρικούς: το κεφάλαιο αυτό υπογραμμίζει ορισμένα από τα πλαιγίδια γύρω από το φύλο στα οποία επιδιδόνταν οι πρώιμοι μεσαιωνικοί συγγραφείς.

Ο δεύτερος προστάδογισμός λανθάνει στο προτιμώμενο κεφάλαιο και πρέπει τώρα να διατυπωθεί σαφώς: αν και τα περισσότερα κείμενα του πρώιμου Μεσαίωνα περιθωριοποιούν τις γυναίκες, αυτές διωδόμενες κλίμακες καθοριστικό ρόλο στην αντιστρατηγή οποιουδήποτε κοινότητας. Ο ρόλος αυτός δεν περιρίζεται στη βιολογική αναπαραγωγή, την κνοφορία και τον τοκετό, αλλά και στην κοινωνική αναπαραγωγή, τη μετάδοση δηλαδή πολιτισμικών παρυσόδων, τρόπων συμπεριφοράς και ηθών από τη μία γενιά στην επόμενη. Τα οικογενειακά ονόματα και οι συμβουλές μιας μητέρας προς το γιο της είναι μερικές από τις όψεις που έχουμε ήδη συναντήσει.⁴ Εξίσου σημαντικό όμως είναι ότι οι γυναίκες με την εργασιμότητα τους συνεισφέρουν στη συντήρηση μιας κοινότητας, παρυσόδους ρουγισμής, τρέφουμα και πολιμής. Προς το παρόν, μπορούμε να αρκεστούμε στην παρατήρηση ότι η οικονομική συνεισφορά των γυναικών συμπληρώνει τον πολιτισμικό και κοινωνικό ρόλο τους.

Στο κεφάλαιο αυτό αναφερόμε εκτενέστερα τα πρότυπα συμπεριφοράς ανδρών και γυναικών που εξετάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο εστιάζοντας στις ανομοιότητες μεταξύ των δύο φύλων. Εδώ υποστηρίζουμε ότι, αν και στον πρώιμο Μεσαίωνα οι σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων διάφεραν σημαντικά από τόπο σε τόπο και άλλωζαν ποσά κατά τους

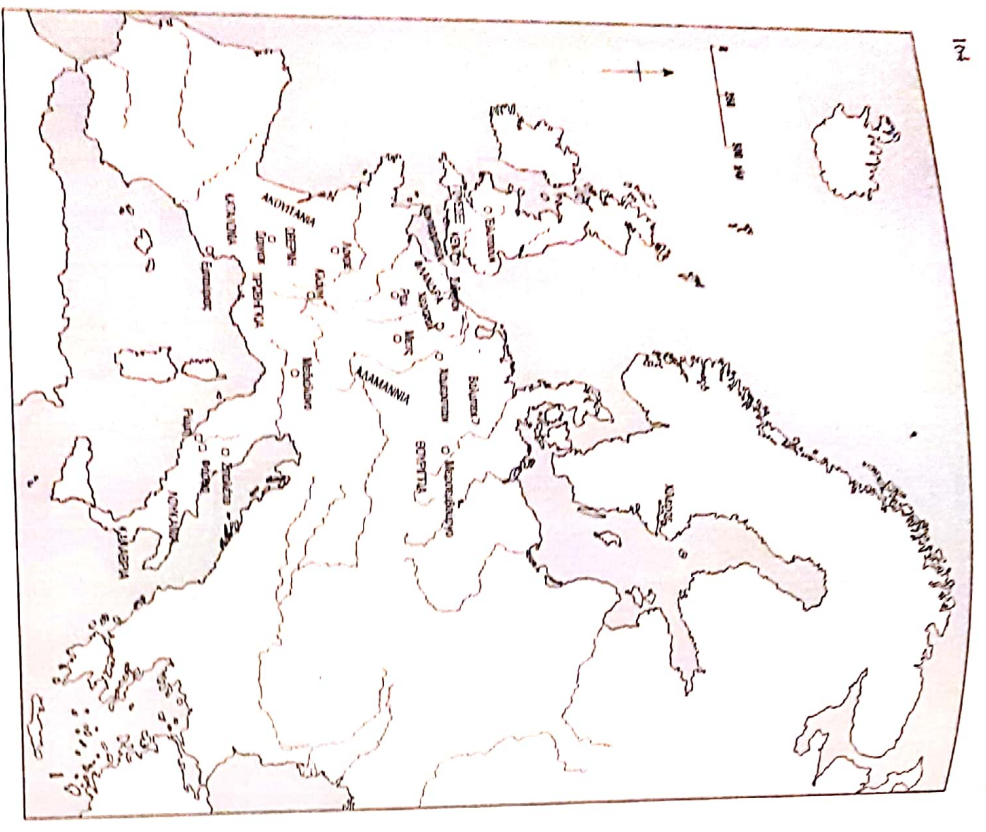
αιώνες που εξετάζουμε, υπήρξαν οριστοί θεμελιώδη κοινά χαρακτηριστικά ως προς τις νοοτροπίες και τις κοινωνικές πρακτικές καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αυτής. Όπου και αν στρέψουμε το βλέμμα μας, αυτά περιτιρέφονταν γύρω από την κατατερότητα των γυναικών έναντι των ανδρών. Θα ξεκινήσουμε με ρητές δηλώσεις και εκδηλώσεις της διαφορετικής κοινωνικής αξίας ανδρών και γυναικών, και κατόπιν θα προσπαθήσουμε σε δύο σημαντικά θέματα όπου η ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων είναι ιδιαίτερος έντονη, αφενός στα σεξουαμικά συνταραγίματα και τη διαπραγμάτευση ενός γάμου, αφετέρου στην πρόσβαση στην έρρατο περιουσία. Και στους τρεις τομείς, θα αποδειχθεί ότι η σημασία της ρωματικής κληρονομιάς ήταν ζωτική.

Διαφορές φύλου

Το φύλο δεν είναι παρμύ μία από τις πολλές μορφές κοινωνικών διακρίσεων. Η τάξη ή η κερματική θέση, η ηλικία, η εθνότητα και η θρησκεία μπορούν να αποτελέσουν εξέχουσες κατηγορίες για τον έρρατο της συμμετοχής σε μια ομάδα, τον καθορισμό της πρόσβασής σε πόρους και τη διαμόρφωση ταυτότητων.

Αν το θέσουμε κι αλλάζω, όλα τα παραπάνω συνιστούν τρόπος εκχώρησης προνομίων σε κάποια άτομα ενώ περιθωρίζονται και ταπεινώνονται άλλα. Στον πρώιμο Μεσαίωνα, πλέον πρωταμικός και διάγροτος γνώμονας διάκρισης μπορεί ενλόγως να θεωρηθεί το φύλο, καθώς δεν υπήρχε σχεδόν κλίμα ανισότητας να τροποποιηθεί κατά τη διάρκεια της ζωής ενός ατόμου. Η μεταβλητότητα των κοινωνικών, θρησκευτικών και άλλων ταυτοτήτων θα καταστεί πιο προφανής μόλις εδραιώσουμε την ανελαστικότητα της έμφυλης κερματικής.⁵ Δεδομένου ότι οι διαφορές μεταξύ των φύλων συνήθως εκδηλώνονται με μια πλευρά των φύλων, στη συζήτησή μας θα προχωρήσουμε από το πλέον προς το λιγότερο προφανές αρχίζοντας από τους ορατούς δείκτες διαφορισμού πρώτου στραφούμε στις ρητές δηλώσεις των κοινωνικών κανόνων για να καταλήξουμε με τα επίμονα στερεότυπα και τις έμμονες προκαταλήψεις. Θα διαπιστώσουμε ότι υπήρχε ένα πυκνό και σύνθετο πλέγμα κοινωνικών διακρίσεων και πολιτισμικού νοήματος το οποίο περιβάλλει τις ζωές των ανδρών και των γυναικών του πρώιμου Μεσαίωνα.

Η πλέον ορατή ίσως διάσταση των κοινωνικών διαφορών σε οποιαδήποτε κοινότητα είναι η ενδυμασία. Τα είδη των ρούγων, οι μορφές κοσμημάτων και ατομικού κάλλωπισμού, οι τρόποι κομψότητας, αποκρυψής ή επίδειξης της κόμης, όλα αυτά μεταφέρουν πληρμύ μηνύματα σχετικά με τη θέση, τον πλούτο, την ηλικία και το φύλο. Ίσως να μεταφέρουν επίσης

4.1. Τα κυριότερα μέρη που αναφέρονται στο 4ο Κεφάλαιο.

μνήματα σχετικά με την εθνοτική ταυτότητα, τη θρησκευτική κλίση ή τις πολιτικές προτιμήσεις. Όλα αυτά μπορούν κάλλιστα να αλλάξουν, είτε για να ανταμείψουν την αλλαγή της κατάστασης ενός ατόμου είτε ως προσαρμογή. Στοιχεία από το γίγρω της αργαιολογίας και της ιστορίας της τέχνης υποδεικνύουν ότι αν και η πρόωμη μεσαιωνική ενδυμασία παρουσιάζει πολλές τοπικές και γεωγραφικές παραλλαγές, και ειδικότερα για τις ετασες είτε εξαίχθηκε με την πάροδο του χρόνου, μοιάζονται ο διαφωτισμός των ενδυματολογικών κωδικών για άνδρες και γυναίκες παρόμοιες κελώνες. Περί το 500, τα κοινά γιτώνια και τα παντελόνια δεν ατιμε-

τωρίζονταν υφολιμητικά ως «βαρβαρικά» ενδύματα και είχαν αντικαταστήσει την κλασική τιββεννο ως εκλεκτό ποίχο των Ρωμαίων» σε όλη την πρόωμη μεσαιωνική Δύση αυτή παρόμοιαν βασικά στοιχεία όη μόνο της ανδρικής αμφίεσης, του κλίηου εξαιρουμένου, αλλά και, από το 800 περίπου και μετά, του βασάλκου τελευτηρηκού. Οι γυναίκες, εν αντιθέσει, φορούσαν πάντα έναν μακρύ (μέγρη τη γάμπα ή τον αστραγάλω) μανδύα, και οι λίγες που μπορούσαν να τα αγοράσουν, μετάωτά η κωής ποιότη-τας μάλλινα πούχα, ενώ τα κοσμηματα που ήταν κάθε φορά στη μόδα γα-ρίλαν πρόσθετη ποικιλία.

Οι έμφυλες ενδυματολογικές διακρίσεις δεν μπορούν να διαγραφιστούν από τα υφολογικά νοήματα που κωδικοποιούνται μέσα από τις επιλο-γές ως προς την προσωπική αμφίεση και τον κωλιωτισμό. Αυτό θα γίνει ξεκάθαρο αν σταθούμε λίγο για να παρατηρήσουμε τις φάσεις της ζωής που διαμόρφωναν τις επιτηρίες όλων σχεδόν των πρόωμων μεσαιωνικών ανδρών και γυναικών. Κατά τον πρόωμο Μεσαίωνα ένας και στις περισ-σότερες προβιομηχανικές κοινωνίες, στη ζωή των γυναικών, ανέξαρτη-τός κοινωνικού επιπέδου, κυριαρχούσε η μετάβαση από την παιδική ηλικία στον έγγαμο βίο αυτή λάβανε χώρα κατά την περίοδο της ενηλικίας ή λίγο μετά και συνεπαγόταν την ατομάρνηση από το πατρικό σπίτι και τη διαμονή με το σύζυγο, όσο κοντά ή μακριά κι αν βρισκόταν αυτό το νέο διαμονή. Για όσες επιβίωσαν από τη δεκαετία των τοκετών αφήρετορα ακο-λουθούσε μια νέα μετάβαση, αυτή από τη μητρότητα στη γεροντική ηλικία. Αν είχαν γηπέσει ως νέες σύζυγοι και μητέρες, συνήθως παντρεμέ-νταν για δεύτερη ή και τρίτη φορά, μετακομίζοντας στον τόμο κατοικίας του νέου συζύγου. Η γηρεία σε προσηρημένη ηλικία συνήθως συνεπαγό-ταν μια διαφορετικού είδους μετακόμιση: μια ηλικιωμένη γηρατειά πηδού-ταν θα μεταφερόταν από τον άρρωτά της σε κάποια μικροεργη και απο-μακρυσμένη κατοικία στο κτήμα του, ενώ οι γηρες της είτε στείλι έμπρο-ναν σε θρησκευτικές κοινότητες, όπου έβρισκαν προστασία και συντροφι-κότητα. Μόνο τα κορίτσια, οι γονείς των οποίων τα είχαν ανατρέφει στο θρησκευτικό βίο από την πρόωμη παιδική ηλικία, είχαν πιθανόντητα να πα-ραμείνουν στο ίδιο μέρος για όλη τους τη ζωή.

Η ζωή των ανδρών ακολουθούσε αρκετά διαφορετικές προήσεις, ανεξαρτητως της κοινωνικής τους θέσης. Τα πρώτα τους χρόνια διαμορ-φώνονταν από την πρόσκτηση των σεματικών δεξιοτήτων που άφουδαν στην κοινωνική σειρά τους είτε αυτές απορόσαν στη γηρή ηλικία ή γε-ωρικών εργασιών, αλλά, αντίθετα με τις αδιόταν τους δεν παντρεμέ-νταν αμέσως μόλις εφημάλαν σεματικά. Οπως πάλιν σεμνάυικά εργα-γολ, συνήθως ακολουθούσαν μια φάση πλιηπούς αλλά μη-έγγαμης ενηλικίας. Στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, ενήσσανταν ως πωλιματιές στην ακολουθία του άρρωτά τους και λούσαν στο σπίτι του, όπου λαμ-

βαναν εκπαίδευση στους αριστοκρατικούς τρόπους και τις τέχνες του πολεμίου, όπως στην περίπτωση του Γρηγορίου της Ουτρέχτης που εκπαυλέθηκε στη βασίλική αυλή.⁶ Στο άλλο άκρο, οι νέοι ανήλιανοί εργάτες δούλευαν στα κεντρικά μέρη ενός υποστατικού, αλλά μερικώς αποσπασμένοι στα κεντρικά νέες εκτάσεις. Πατρειόδοταν σε μεφορές στέλιονταν να εκχρησώσουν νέες εκτάσεις. Πατρειόδοταν σε μεγαλύτερη ηλικία απ' ό,τι οι αδελφές τους, οπότε και αποκοιτούσαν το ρόλο της κερσάλης του πατρικού και του πατέρα. Αν η σύζυγος πέθαινε νέα, ο άνδρας πιθανότατα θα παντρευόταν μια άλλη γυναίκα αρκετά νεότερη του: για τους άντρες, τα γηρατιά μπορεί να έφεραν σεμιαστικό μισή του σμύ αλλά πολύ σπάνια τους ανάγκασαν να βιώσουν τη μοναχική ζωή του γήρου. Ακόμα και σε μεγάλη ηλικία, οι άνδρες εξακολουθούσαν να εκδηλώνουν έναν ποδύτηρο κοινωνικό ρόλο, καθώς «ένος γέροντας γνώριζα πολλά πράγματα, είναι ένας άνδρας που έχει γίνει σοφός από τα χρόνια, και έχει βιώσει πολλά στο παρελθόν του».⁷ Αυτοί ήταν οι «πρεσβύτεροι», και συχνά η κοινότητα αποζητούσε τη γνώση και τις συμβουλές τους για τις υποθέσεις της.

Έχοντας υπόψη μας αυτές τις έμφυλες φάσεις της ζωής, μπορούμε να στραφούμε στην ενδομιασία και τα προσωπικά αξεσουάρ. Για τις πολλές προεργασμένες κοινωνίες του πρώιμου Μεσαίωνα, η ταφική αρχαιολογία παρέχει κρίσιμη σημασία στοιχεία για τις φάσεις της ζωής καθώς και για τις μεταβαλλόμενες ενδομολογικές μύθες. Τον πέμπτο και τον έκτο αιώνα, άνδρες, γυναίκες και παιδιά μερικές φορές θάβονταν σε τάφους μαζί με μια μεγάλη ποικιλία κτερισμάτων: αυτά ήταν συνήθως αντικείμενα εξαιρετικής ομορφιάς και αίσθησης και μεγάλης αξίας. Οι κτερισμένες τάφες αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα της κοινωνικής αποδιοργάνωσης και της ρευστότητας που συνοδεύσε την άφιξη λαών όπως οι Φράγκοι, οι Λογγοβάρδοι, οι Γότθοι και οι Αγγλοσάξονες στο εσωτερικό της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Κατοπινά παραδείγματα εντοπίζονται σε περιόχες οι οποίες, αν και βρισκόνταν μακριά από τις πρώην ρωμαϊκές κτήσεις, υψίσταντο ωστόσο μία σε βάθος πολιτική και κοινωνική αναδιοργάνωση, όπως οι περιοχές των δυτικών Σάξων τον ένατο και η Δανία το δέκατο αιώνα. Οι κτερισμένες τάφες, πρέπει να τονίσουμε, δεν αποτελούσαν προϊόντα κάποιας παραγωγικής, προχριστιανικής κοινωνίας που θεωρούσε ότι οι νεκροί χρειάζονται τα παρακάλληνα της καθημερινότητας στη μετά θάνατον ζωή, αφού μερικές από τις πλέον διάσημες τάφες έγιναν σε εκκλησίες από χριστιανούς. Αντίθετα, αποτελούν σύμπτωμα ασταθών κοινοτήτων όπου οικονομικές, πολιτισμικές και στρατιωτικές πιέσεις καλλιεργούσαν σφοδρές κοινωνικές αλλαγές και ανταγωνισμό για καταξίωση και νομιμοποίηση. Σε αυτές τις συνθήκες, οι ζωντανοί συχνά επέλεξαν να επιβραβεύσουν την κοινωνική αξία, τόσο τη δική τους όσο και

του νεκρού συγγενή, μέσω από κτερισμάτων αυτής της μορφής. Ειδικά στις περιπτώσεις όπου έχουν ανασκαφθεί ολόκληρα νεκροταφεία με κτερισμένες τάφες αποκαλύπτονται οι τρέκτοι με τους οποίους η κοινωνική θέση των ατόμων στην κοινότητα τους κημιωνόταν όχι μόνο σε σχέση με την κοινωνική σειρά τους, αλλά και ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους — με άλλα λόγια, εξαρτιόταν από τη συγκεκριμένη φάση του βίου κατά την οποία το άτομο έβρισκε το θάνατο.

Τα κομητηρία του έκτου αιώνα από την περιοχή γύρω από το Μις στη βορειοανατολική Γαλιτία αποτελούν μια καλή μελετημένη σχετικά περίπτωση. Φανερόντων έναν κόσμο όπου οι οικογένειες αντιδρούσαν στην απόλυτη μις έρηβης ή σε ηλικία τεκνοποιίας γυναικεία θάβοντες τη με ποδυνάμεια μαζί με συγκεκριμένα θηλυκά κτερισματα — κορίθες περιόδρατα, βραχιόλια, σκουλαρίκια και κυρφίτσες, μερικές φορές και με αμόρδια και αρμαμάδες κλειδιών του πατρικού. Η απόθεση αυτών των αντικειμένων αντανακλώσε: τόσο την κοινωνική θέση της νεκρής και την αξία που αυτή είχε για την οικογένειά της, και προσδόρως: καταγορηματικά, την κοινωνική της αξία ως απόρροια της ικανότητάς της να τεκνοποιεί. Αντίθετα, τόσο τα παιδιά όσο και οι γυναίκες άνω των 40 ετών, θάβονταν χωρίς κανένα κτερισμα ή με λιγοστά αντικείμενα που δεν υπογραφεύονταν από το φύλο τους. Από την άλλη, οι άνδρες δεν συνοδεύονταν από κτερισματα παρά μόνο μετά την ηλικία των 20, όταν δηλαδή θα είχαν φτάσει στο απόγειο της σεμιαστικής τους δύναμης και θα είχαν ενταχθεί πλήρως στην κοινωνία των ενήλικων ανδρών. Τα κτερισματα που τους συνοδεύαν ήταν συνήθως όπλα, όπως ποδαιμικοί πελάκιες, σπαθιά ή όρρατα: άνδρες μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 40 ή εκει γύρω) συνήθως θάβονταν με πολύ λιγότερα κτερισματα, αλλά και πάλι αυτά είχαν έναν έντονο ανδρικό χαρακτήρα. Στην ουσία, αυτοί οι τάφοι υποδηλώνουν ότι οι γυναίκες σε ηλικία γάμου ή τεκνοποιίας, και οι άνδρες ποδαιμιστές-κερσάλης των σπατικών, ήταν κατά μία έννοια άτομα ποδυντιότητα για τις οικογένειες και τις κοινότητες τους απ' ό,τι οι πολύ νέοι και οι ηλικιωμένοι. Επιβεβαιώνουν επίσης τη σπουδαιότητα της αμφοίσης και των ατομικών παρακάλληλων στις διακρίσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών και στη σηματοδότηση του κοινωνικού ρόλου.

Όπως έχουμε δει, οι πρώιμοι μεσαιωνικοί νομικοί κώδικες αποτιόδων έναν ακόμα ποδύτηρο δείκτη για τις κοινωνικές νόρμες και τις ιδεολογίες. Αυτοί διασαφηνίζουν ορισμένες από τις διαφορές τις οποίες υπαινίσσονται οι υλικές μαρτυρίες, προικίζοντας τις με διαρκή ισχύ και κύρος. Πολλά από αυτές τις νομικές διατάξεις άπτονται της κοινωνικής σειράς, αλλά, από αυτές που αφορούν σε έμφυλες και ηλικιακές διακρίσεις, δύο έχουν ιδιαίτερη σημασία για τη σύζητησή μας: το *wergeld* και η δικαιοπρακτική ικανότητα. Κατ' αρχήν, το *wergeld*. Εκτός του ότι όριζε μια συγκεκριμένη

τημή για τη ζωή ενός ατόμου ανάλογα με την κοινωνική του σειρά, προτιμή για να κοιμίνεται ανάλογα με την ηλικία και το φύλο.⁸ Το *Pactus poubes* επίσης να κοιμίνεται σαφέως σε αυτό το θέμα: το κείμενο είναι πε-
Legis Salicae είναι ιδιαίτερα σαφές σε αυτό το θέμα: το κείμενο είναι πε-
 ρισού σύγγραφο με αυτές τις ταφές από τον κόσμο των βαρβαρισμένων ομοιότη-
 φηδόντων, και αφήνει να διαγραφεί μια εκδόν με εντυπωσιακές ομοιότη-
 τες, αφού χρησιμοποιεί το βραβύ χρυσό νόμισμα της ύστερης ρωμαϊκής νο-
 μοματοκοπίας (solidus, πάλι) ως μονάδα αξίας. Το τυπικό weingeld
 για έναν ελεύθερο φηδόντα σε 600 solidi αν η γυναίκα ήταν έγκυος ή βρι-
 ποσό αυτό τριπλασιάζονται σε 600 solidi αν η γυναίκα ήταν έγκυος ή βρι-
 σκόταν σε ηλικία τεκνοποιίας. Μετά το πέρας της περιόδου τεκνοποιίας,
 το weingeld μιας γυναίκας έπεφτε πάλι στα 200 solidi. Αντίθετα, το weingeld
 για έναν άνδρα αυξανόταν σε 600 solidi αν αυτός δεν είχε κλάσει τα δώ-
 δεκα ή αν, ως ενήλικας, βρισκόταν στην υπηρεσία του βασιλιά. Από νο-
 μικής άποψης, η αξία μιας ζωής κημιανόταν σημερινά κατά τις διάφορες
 φάσεις του βίου ενός ατόμου από την άποψη του φύλου, η κοινωνική αξία
 μιας αδελφής ήταν άλλοτε μεγαλύτερη και άλλοτε μικρότερη από αυτή
 του ίδιου αδελφού της.

Η δεύτερη καιρία διάκριση σε αυτό το πλαίσιο είναι η δικαιοπρακτική
 ικανότητα. Οι πρώτοι μεσαιωνικοί νομικοί κώδικες αναφέρονται πάντα
 σε ελεύθερους, ενήλικες άνδρες, και θεσπίζουν παραλλαγές βασιεί αυτής
 της νόρμας, παραλλαγές οι οποίες ισχύουν για τις υπόλοιπες ομάδες, συ-
 μαρταλαμβανόμενων των γυναικών, των παιδιών, των ημιελεύθερων και
 των σκλάβων. Στο πλαίσιο αυτό, σε πολλούς πανδέκτες διαφοροποιείται
 η δικαιοπρακτική ικανότητα των ενηλίκων από αυτή των παιδιών, και των
 ανδρών από αυτή των γυναικών. Το ρωμαϊκό δικαιο εκχωρούσε στους ενή-
 λικες άνδρες δικαιώματα για την κίνηση μιας δικαστικής διαδικασίας ή
 την παροχή μαρτυρίας σε μια αγωγή που ήταν πολύ πληρέστερα από αυτή
 που απολάμβαναν οι ανήλικοι και οι γυναίκες, ενώ από τους μετα-ρωμαϊ-
 κούς νόμους που επιβάλλουν παρόμοιους περιορισμούς, το Έδικτο του Ρο-
 θάριου είναι πολύ αυστηρό σχετικά με τους περιορισμούς της γυναικείας
 ελευθερίας δράσης, ειδικά όσον αφορά την αγοραπωλησία ακίνητης πε-
 ρουσίας. Το Έδικτο του Ροθάριου απαιτούσε τη μεσολάβηση ενός άνδρα
 προστάτη ή νόμιμου αντιπροσώπου, συνήθως του πατέρα, του αδελφού ή
 του γιου, για τη σύμβαση των αλληλεπιδράσεων μιας γυναίκας με την ευ-
 ρύτερη κοινωνία, ειδικά στις περιουσιακές συναλλαγές. Αν δεν υπήρχαν
 άνδρες συγγενείς, την ευθύνη αυτή την αναλάμβανε ο βασιλιάς –και αναμι-
 φηβότα εκμεταλλευόταν την ευκαιρία να επέμβει στα θέματα της οικογέν-
 νειας: «Καμία ελεύθερη γυναίκα που ζει σύμφωνα με τους νόμους των
 Λογγοβάρδων στην περιοχή δικαιοδοσίας του βασιλείου μας», δήλωνε ο
 Ροθάριος, «δεν επιτρέπεται να ζει ορίζοντας τα του εαυτού της, [...] αλλά
 πρέπει να παραμένει πάντα υπό την προστασία κάποιου άνδρα ή του βασι-

λιά. Ούτε και μπορεί μια γυναίκα να έχει το δικαίωμα να παραχωρεί ή να
 μετάβιβάζει οποιαδήποτε κίνητη ή ακίνητη περιουσία της χωρίς τη συγκα-
 τάθεση κάποιου άνδρα που κατέχει το munus της [δηλαδή, το δικαίωμα
 ένομιλης εξουσίας πάνω της].⁹ Αν και ο Ροθάριος καθιέρωσε τις γυναί-
 κες της πρώτης Λογγοβαρδικής Ιταλίας σε μια κατάσταση δικαιοπρακ-
 τής ανεπαρκώς πολύ πιο εκτεταμένη από οτιδήποτε που ορίστηκε σπουδή-
 ποτε αλλού, οι χίρτες που επιβίωναν από τον πρώτο τρόπο αιώνα φανε-
 ρώνουν ότι η νομοθεσία του δεν καταδικάζει τις Λογγοβάρδους γυναίκες σε
 πλήρη παθητικότητα. Στην πράξη, οι γυναίκες ύστερησαν μεγαλύτερη
 ελευθερία ελιγμών και κάποιες περισσότερο έλεγχο πάνω στην έγγραφο πε-
 ρουσία τους απ' ό,τι αφήνει να διαφανεί το γράμμα του νόμου. Όπως και
 άλλοι πρώτοι μεσαιωνικοί νομοθέτες, ο Ροθάριος αντιμετώπιζε τη θέση
 των γυναικών ως ευκαιρία να επεκταθεί το δικό του πεδίο δράσης με πρό-
 σχημα την ανέγκλη προστασίας τους: τα θέματα των γυναικών προσέφεραν
 μια εύλογη δικαιολογία για βασιλικές παρεμβάσεις. Αν το εξετάσουμε ως
 μεμονωμένο κείμενο, αυτό το Έδικτο του Ροθάριου θα μπορούσαμε να συ-
 μπεράσουμε ότι όλες οι διατάξεις της ζωής των Λογγοβάρδων γυναικών
 διέπονταν από αυστηρές έμφυδες διακρίσεις. Στο πλαίσιο της πιο συνθε-
 της εικόνας που σχηματίζεται από τα στοιχεία που μας παρέχουν οι χίρτες,
 για άλλη μια φορά ερχόμαστε αντιμέτωποι με τη σπουδαιότητα της νομο-
 λογίας ως πεδίου έκφρασης ιδεολογίας και όχι ως περιγραφή της κοινω-
 νικής πραγματικότητας.

Μια παρόμοια ολίσθηση από την κοινωνική περιγραφή στην πρωγ-
 ματικότητα αναφάνεται όταν στρεφόμεστε στην αγροτική εργασία. Οι
 προστάθειες της εκκλησίας να επιβάλει την Κυριακή ως ημέρα αγίας άρ-
 χισαν να αποδίδουν στα τέλη του έκτου αιώνα: καθώς οι απαιτήσεις στα-
 διακά γίνονταν πιο συγκεκριμένες, ενσωματώναν ρητές δηλώσεις σχε-
 τικά με τους διακριτούς αλλά συμπληρωματικούς ρόλους ανδρών και γυ-
 ναικών. Αυτές αποκορυφώθηκαν με τη διακήρυξη του Καρλομάγνου που
 αντηρώφηκε πολλές φορές:

Την ημέρα του Κυρίου δεν πρέπει να εκτελούνται χειρωνακτικές εργασίες –δη-
 λαδή, οι άνδρες δεν πρέπει να ασκούν αγροτικές δουλειές, δεν πρέπει να κάλλι-
 εργούν αμπέλια, να οργώνουν χωράφια, να βελίζουν, να λιπάζουν σαύο, να φτιά-
 χουν φράγες, να εκχερσώνουν, να κόβουν δέντρα, να δουλεύουν την πέτρα, να
 χτίζουν στήλια ή να φροντίζουν κτηνούς [...]. Οι γυναίκες δεν πρέπει να φτιάχνουν
 υφάσματα ή να κόβουν υφάσματα ή να ράβουν ή να κεντούν· δεν πρέπει να τους
 επιτρέπεται να ξανθούν μάλλι, να δουλεύουν το λινό, να κλέβουν σε κοινή θέα
 ή να κουρεύουν πρόβατα, έτσι ώστε να διατηρηθεί για πάντα ο σεβασμός [honori]
 και η ανάπαυση που αρμόζει στην Κυριακή.¹⁰

Μολονότι η σύνδεση των γυναικών με όλες τις φάσεις της παραγωγής
 υφασμάτων, μάλλινων ή λινών επιβεβαιώνεται σε όλα τα μέρη της πρώ-

της *exit* δύνεταν, με τους δίκους τους όρους, σεξουαλική πρόσβαση σε γυναίκες χαμηλής κοινωνικής σειράς. Αυτοί οι ανεπίσημοι ερωτικοί δεσμοί δεν είχαν καμία σχέση με τα συνταγματικά μέσα από τα οποία δι-οργανώνταν η ερωτική και πολιτισμική αξίες ή με τους δεσμούς στο-ρης και οικογενειακής παύση που επέστρεψαν τα ετοιμοπονημένα να-τηνίσματα ως εκ τούτου σπάνια εμφανίζονται στις πηγές. Καθώς δεν είχαν πολιτική βαρύτητα ή ιδεολογική αξία, σπάνια υπέστησαν στην προ-σκήνη των δικτηρίων και των νομοθετών τα πρότυπα κοινωνικών σχέσεων των ανδρών εξοφούσαν τις κυριαρχές αξίες όσον αφορά, μεταξύ άλλων, το γάμο και τη σεξουαλική συμπεριφορά.

Από τις ρητές νομικές κουλτούρες που σταγροποιήσαμε στο προηγι-μενο κεφάλαιο, η κληρονομημένη ρωμαϊκή παράδοση θα αποτελέσει την αφετηρία μας, επειδή αποδείχθηκε θεμελιώδης. Αυτή αναγνώριζε την αμοιβαία αποξείωση ως μορφή σεξουαλικών συνταγματικών, την πάλια και το γάμο. Η πρώτη δεν περιλάμβανε περιστασιακές συν-δράσεις και αποτελούσε απλά μια αναγνωρισμένη, μακροχρόνια, σεξου-αλική σχέση ανάμεσα σε έναν άνδρα υψηλής θέσης και μια γυναίκα κατά-πάνω κληρονομία του. οι απόγονοι μιας πάλιας δεν αποδιδόταν κλη-ρονομικά δικαιώματα. Η πάλια και ήταν μια εναλλακτική λύση για το γάμο, όχι συμπλήρωμά του, μια σεξουαλική διεξοδος για νέους, άντα-τηρους άνδρες ή γέροντες που δεν επιθυμούσαν να ξαναπαντρευτούν. Στο ρωμαϊκό δίκαιο, στο γάμο υπήρχε η προσδοκία ότι η γυναίκα και ο άνδρας θα στήσουν στην ίδια κοινωνική σειρά και απαιτούσε ένα συμβόλαιο αρ-ραβώνα την επίσημη εγκατάσταση των δύο μερών, και την προικοδότηση του νέου ζευγαριού από τους γονείς της νύμφης. Έτσι όριζε ότι οι κληρο-νομοί ενός άνδρα είναι μόνο οι απόγονοι που απέκτησε με τη γυναίκα του. Η αυτοκρατορική νομοθεσία του τέταρτου και του πέμπτου αιώνα έγινε πρωτοφανής έμφαση στο γάμο ως μόνιμο δεσμό, ο οποίος λύνεται αν κά-ποιος από τους δύο συντρόφους διαπράξει ιεροσυλία (σύλληψη τίκτου) ή χρησιμοποιήσει μαγεία ή αν η γυναίκα έρθει σε σεξουαλική επαφή με κά-ποιον άλλο άνδρα. Αυτές οι νομικές διατάξεις, που εξιδανικεύουν το γάμο ως συντηρητική σχέση που βασιλεύει στην αμοιβαία στοργή και σεβασμό, παρήκταν σε ισχύ σε όλες τις περιόδους της Μεσογείου κατά τον πρώιμο Μεσαίωνα στη Δύση. Οπως θα δούμε, επενέργησαν επίσης στις αντι-θέσεις μιας σειράς επισκόπων, και ως εκ τούτου επηρέασαν τις εκκλησιαστι-κές διδασκαλίες καθ' όλη τη διάρκεια του πρώιμου Μεσαίωνα.

Σε αυτό τον όνιμο ρωμαϊκό κόσμο, οι γεμισμένοι έτοιμοι εισή-γαγαν αρκετά διαφορετικές αξίες και συμβάσεις, τόσο για το γάμο όσο και για τη συγγένεια. Είναι αξιοσημείωτο ότι, τόσο οι γραικοί νόμοι όσο και οι κοινωτικές συμβάσεις αναγνώριζαν πάλια είδη γάμων, εν αντιθέ-σει με το μονοδύναμο ορισμό του θεσμού στο ρωμαϊκό δίκαιο. Από αυτή

τα είδη, μόνο ένα προέβλεπε τη μεταβίβαση ακίνητης ιδιοκτησίας και ως εκ τούτου δικαιώματα κληρονομιάς. Η οικογένεια του γαμπρού συνήθως πλήρωνε ένα ποσό για το γάμο στον πατέρα της νύμφης, το οποίο ο γαμπρός συμπλήρωνε με το «πρωινό δώρο» την επομένη της ορκωμοσίας του γάμου. Επιπλέον, περί τον έβδομο αιώνα τα καθόριζε ένα γαμπύριο κληρο-δοτήματα που προεβόταν από τη δική του περιουσία. Η νύφη ενδεχόμενα να σναβέλιε προσφέροντας περιουσία που είχε κληρονομήσει από τους γονείς της· ειδικά αν δεν είχε αδερφούς. Αυτή η συνάλειξη η οποία γίνε-ταν αντικείμενο διαπραγματεύσεως μεταξύ του ατόμου που ενδοχούσε να γίνει γαμπρός και του πατέρα της κοπέλας και η ενδεχόμενη συμφωνία γιορταζόταν σε μια δημόσια τέλεξη με τη συμμετοχή φίλων και συγγενών, αφορούσε δε δύο ομιλίες συγγενών που όχι μόνο προικονομούσαν ένα νέο σπιακό αλλά μπορεί και να επισφραγίζαν μια πολιτική συμφωνία για το κοινό συμφέρον ή ακόμη και για να δέσουν τέλος σε μια έριδα. Οι τέτοιες γευτικά μπορούσε να ακυρωθεί από τον άνδρα, με σοβαρές όμως συνέπειες και για τους δύο συντρόφους. Αυτή η μορφή γάμου, που είχε εισαχθεί πε-ρήρασε ως «σύγχρονη υποστή»,¹ είχε δύο ακόμα χαρακτηριστικά. Πρώ-τον, απαιτούσε επίσης τη μεταβίβαση του *mundium* πάνω στην κόρη από τον πατέρα στο σύζυγό της, προκειμένου αυτός να αποκτήσει το δικαίωμα να εκπροσωπεί τα νόμιμα δικαιώματά της και να έχει εξουσία πάνω της. Δεύτερον, η νύφη πήγαινε να κατοικήσει στο υλοστασιο του συζύγου της, όσο κοντά ή μακριά από το πατρικό της σπίτι και αν βρισκόταν από. Από την ίδια τη φύση των περιουσιακών συνάλειψών που προβλεπόταν, αυτή ήταν μια μορφή συνταγματικού χαρακτηριστικού των εταρών *exit*.

Μια άλλη μορφή γάμου στην οποία η μεταβίβαση της γυναικός στο σπίτι του άνδρα δεν συνδεόταν από τη μεταβίβαση του *mundium*, ακόμα και αν αυτή διέθετε δική της περιουσία ήταν εξίσου αποδεκτή, μακροχρο-θεσμη και συνδεόταν από δημόσιο εορτασμό. Οι άνδρες δεν ήταν ανα-γκασμένοι να επιέξουν μία από αυτές τις δύο μορφές γάμου: οι *matrimonia* και ισχυροί μπορούσαν εύκολα να ανταλλάξουν στα οικονομικά βέλγη της συντήρησης *polium* γυναικών, και πρόσημα η σύνωση *polium* με-σμών κατανήσε τρόπος έκφρασης της κοινωνικής θέσης και συσχετι-σής πόρων που προσέδιδαν γόνιμο. Ένας τέτοιος άνδρας ήταν ο εταρός της και σημάτων γαιοκτημίας της Πηνονίας, ο Πλαίνος ο Εριστάμος (γεν. περί το 650, απεβ. το 714), για τον οποίο είναι γνωστό ότι απέκτησε γυναι-κό από τρεις γυναίκες. Και οι δύο του συντρόφους σύζυγοι η Πλαίνου από και η Αλπίδα, κατέγονταν από ισχυρές οικογένειες της περιοχής των Αρ-μυνίων, αν και πιθανώς μόνο η Βαβυλωνία Πλαίνου είχε πέσει στο *mundium* του Πλαίνου. Αργότερα, οι γιοι τους προσέβλεψαν τη δαύτησή του πατέρα τους. Πολύ λιγότερο γνωστή είναι η τρίτη σύντροφος του Πλαί-νου.

νου αλλά η ελλειψη οποιασδήποτε μερτυρίας για το όνομά της και ο απαλειψμός του γου της από την περιουσία του πατέρα του φανερώνουν ότι επρόκειτο για μια πολύ πιο ανεπίσημη σχέση.

Σε αυτή τη σύντομη επισκόπηση δεν εξαντλούμε τους τρόπους με τους οποίους οι άνδρες συναγωνίζονταν για την απόκτηση κοινωνικής με τους προσελαβόντας γυναίκες, αφού οι πρώτοι μεσαιωνικοί νομικοί θέσης ασπληρίζουν ένα ευρύ φάσμα συμπληρωματικών νομικοί κώδικες, μπορούσαν να παρθούν χωρίς τη συγκατάθεση σχέσεων. Οι γυναίκες ασπληρίζουν η να κλεφτούν κατόπιν αποπλάνησης στην γονιών τους, να μένουν σιωπηλοί. Αν και οι γονείς έπρεπε να αποζημιωθούν για την πρῶτη της κόρης τους, τέτοιοι γάμοι αναγνωρίζονταν, και ενδεχομένως κατόπιν να γίνονταν περισσότερο επίσημοι με κάποιο περιουσιακό διακανονισμό. Τέλος, στα καλύτερα στρώματα της κοινωνικής ιεραρχίας, επιφύετο στους άρχοντες να εγκρίνουν τους γάμους ανάμεσα στους σκλάβους και τους δουλοπάροικους που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες της αυτοεξοικονομικής διαχείρισης των υποστατικών.

Εν ολίγοις, οι απόγονοι των γερμανόφωνων γενικά προτίμησαν να διατηρήσουν το παραδοσιακό φάσμα σεξουαλικών σχέσεων ενώ είχαν από καιρό αφημοιάσει πολλές άλλες διαστάσεις της μετα-ρωμαϊκής ζωής στην επαρχία. Αυτοί οι δεσμοί διαφοροποιούνταν από το βαθμό της μονιμότητας τους, από τον τρόπο με τον οποίο επιτηγχανούνταν η μετακίνηση γυναικας από τους γονείς και τους συγγενείς της στο σύζυγό της, από τη φύση των σχετικών περιουσιακών συναλλαγών, όπου υπήρχαν, και από το διακανονισμό σχετικά με την προστασία και τη νομική εξουσία επί των της γυναικας. Μόλιοντι παραμένει αμφίβολο το κατά πόσον μια κοπέλα είχε ευκαιρία να εκφράσει την άποψή της σχετικά με τον προτεινόμενο γάμο, οι άνδρες υπηγάθη κοινωνικής θέσης μπορούσαν να προόγουν τα συμφέροντά τους μέσα από στρατηγικούς γάμους και είχαν πολλές ευκαιρίες για σεξουαλική ικανοποίηση και εξασφάλιση κληρονομίων. Όταν προς το τέλος του ενδέκατου αιώνα, ο Αδάμ της Βρέμης (περί το 1083) σχολίασε ότι στους Σουηδούς «έννας άνδρας ανάλογα με την περιουσία του έχει ταυτόχρονα δύο και τρεις ή και περισσότερες γυναίκες, οι πλοισιοι και οι πρῶτες είναι υπεριοριστο αριθμό. Θεωρούν δε ότι οι γιοι που γεννούνται από τέτοιους γάμους είναι νόμιμοι», ανέφερε απλά, ίσως με μια οντα αυτής τις ευκαιρίες προκειμένου να «αποθήσασυρρίσουν» γυναίκες και έτσι να επιβεβαιώσουν την υπεροχή τους όχι μόνο έναντι των γυναικων αλλά και έναντι των λιγότερο επιτυχημένων ανδρών.¹⁶

Για την τρίτη περίπτωση, θα πρέπει να επιστρέψουμε στην Ιρλανδία, όπου στα νομικά συγγράμματα συνδυάζονται στοιχεία του χριστιανικού και του όνημου ρωμαϊκού δικαίου με αυτόχθονες πρακτικές προκειμένου

να σκιαγραφήσουν μια σειρά από σεξουαλικούς δεσμούς. Οι Ιρλανδοί γάμοι του έβδομου και του όγδοου αιώνα κατηγοριοποιήσαν εντά «συνταπίδαματα προς τεκνοποίηση» και τα κατέταξαν με φθίνουσα σειρά από τα πλέον προς τα λιγότερο έντιμα.¹⁷ Στην επιτιμότερη μορφή ένωσης, οι συγγενείς της γυναικας την παρέδιδαν στο γαμπρό, και το νέο σπαικό στηρίχονταν με σημαντική έγγαιο ποικία. Ανάμεσα σε αυτές πρῶτη θέση κατείχε η ένωση όπου και οι δύο ομιάδες συγγενών συνεισέφεραν έγγαιο περιουσία και ζωντανά, καθορίζοντας ότι η νύφη θα ήταν «σύζυγος υπό κοινή εξουσία».¹⁸ Η περιουσία μπορούσε επίσης να προέρχεται μόνο από τους συγγενείς του συζύγου ή της νύφης, αλλά σε αυτή την περίπτωση η ένωση δεν προήγε τόσο την κοινωνική θέση του συζύγου. Το συστατικό στοιχείο αυτών των ένωσεων ήταν ένα συμβόλαιο που ριζιμάζε τα της εγγείου περιουσίας και τον καταμερισμό των ευθωνών για τη διατήρηση της. Παρά την πολυπλοκότητά τους, συμβόλαια σαν κι αυτά μπορούσαν να λάθουν. Εν αντιθέσει με όσα ισχυραν σε άλλους πρῶτους μεσαιωνικούς πολιτισμούς, οι ιρλανδοίκοί νόμοι προέβλεπαν πολιτοκίτες αυτές διαζύγιου. Θεωρητικά τουλάχιστον, ένας άνδρας μπορούσε να χωρίσει τη γυναίκα του αν αυτή τον είχε προόψει, είχε σπλάσει την τιμή του, ήταν και επωνύμηγη άπιστη, είχε σκοτώσει τα παιδιά τους ή παρεμβάδιζε τις οικιακές εργασίες.

Η σύζυγος μπορούσε να τον αφήσει αν ήταν ανικανός, στείρος, πολύ γονιός για να μπορεί να συνουσιαστεί ή ομοφυλόφιλος: επίσης αν την κουτοσομιόλευε για τις σεξουαλικές της επιδόσεις, υποκτούσε ερωμένη, αν κυκλοφορούσε κάποιο περιττωματικό πόλημα γ' αυτήν ή αν, στο πλαίσιο του δικαίουμάτός του να την επιτάξει, την χτυπούσε και της άσπρη σπλάσι ή κουσοβρι. Αυστηγώς δεν οιαθέτουμε στον γάμο που θα μπορούσαν να μιας αποκλιώνουν κατά πόσον η πραγματικότητα στην Ιρλανδία ανταποκρινόταν σε αυτά τα εξιδανικευμένα σχήματα.

Επόμενες στην ιρλανδική ιεραρχία των σεξουαλικών ένωσεων ήταν αυτές που οι συγγενείς της νύφης είχαν αποδεχθεί αλλά στις διαπραγματεύσεις για τις οποίες δεν είχαν αναμενθεί ενεργία. Το «συνταπίδαμα προς τεκνοποίηση», στο οποίο ένας άνδρας επασκεπτόταν μια γυναίκα στο σπίτι των γονιών της με τη συγκατάθεσή τους ήταν λιγότερο επίσημο και λιγότερο έντιμο: ακόμα λιγότερη τιμή υπήγε στις ένωσεις όπου η γυναίκα κλείδωναν με έναν άνδρα χωρίς τη συμμετοχή ή τη συγκατάθεση των συγγενών της ή ο άνδρας την επασκεπτόταν κρυφά. Στο τελευταίο σκάλι της κλίμακας ήταν το «συνταπίδαμα προς τεκνοποίηση» το οποίο είχε προηματοποιηθεί χωρίς τη συγκατάθεση της γυναικας (βιασμός) ή επρόκειτο για την ένωση δύο φρενοβλάβων ατόμων. Όλες αυτές οι διατάξεις είχαν όνητικά σοβαρές συνέπειες για την κατανομή της ιδιοκτησίας: μόνο αν οι συγγενείς μιας γυναικας δεν αναγνωρίζαν την ένωση, οι γιοι από αυτό το συνταπίδαμα έγαναν το δικαίωμα να κληρονομήσουν την πατρική περι-

ουσία· οι γιοι αυτοί θα μπορούσαν μελαταιά να κληρονομήσουν τον πατέρα τους αν αυτές τους αναγνώριζε ως δικά του παιδιά.

Αυτό το φάσμα των σχέσεων διακούλωνε τη διατήρηση πολιτικών και ταυτοχρονών σχέσεων περισσότερο απ' ό,τι το καθιερώσε στα βασιλικά που διαδεχθήκαν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αφού το ιρλανδικό δικαιο έκανε διάκριση μεταξύ της «έμμηνης, της «κύρια σύζυγου», και των συζύγων κατωτέρου επιπέδου.¹⁹ Η «κύρια σύζυγος» είχε συνάψει ένα γαμήλιο συμβόλαιο στο οποίο οι συγγενείς της είχαν συμμετάσχει πλήρως, και το οποίο την έδανε στενότερα με την οικογένεια που δημιουργήθηκε από το γάμο παρά με τους εξ αίματος συγγενείς της. Έτσι βρισκόταν από την εξουσία του συζύγου της, και τα δύο-τρίτα των νομικών ευθυνών της τόσα βάραναν τους γιους της ενώ μόλις ένα τρίτο τους συγγενείς από τους γονείς της· οι γιοι της και οι συγγενείς της θα κληρονομούσαν αντίστοιχα ποσοστά από την περιουσία της. Άλλες σύζυγοι, ωστόσο, παρέμεναν πλήρως ή κατά μέγρο υπό την ευθύνη των εξ αίματος συγγενών τους σε θέματα νομικών ευθυνών, απολαμβάναν δε το μισό από το κύρος και το ήμισυ των δικαιωμάτων της κύριας σύζυγου. Ήταν αποδεκτό ένας άνδρας υψηλής θέσης να έχει μια κύρια σύζυγο, μετά να αποκτήσει μια δεύτερη (στην οποία κατά τις πρώτες τρεις ημέρες του πρόσθετου αυτού γάμου η «έμμηνη είχε το δικαίωμα να προκαλεί μη-θανατηφόρες σωματικές βλάβες), αλλά και να επισκέπτεται μία ή περισσότερες γυναικές στο σπίτι των γονιών τους. Αντιμέτωποι με την αποδοκιμασία των χριστιανών κληρικών, οι Ιρλανδοί νομοθέτες στραφήκαν στην Παλαιά Διαθήκη προκειμένου να δικαιολογήσουν τις παραδοσιακές συνήθειες. «Στο ιρλανδικό δικαιο υπάρχει μια διαμάχη σχετικά με το τι είναι περισσότερο σωστό, πολλές σεξουαλικές ενώσεις ή μία μόνο: στον περισσότερο λαό συνηθίζονταν πολλαπλοί γάμοι, έτσι είναι ευκολότερο να επανέσει κανείς αυτή τη συνήθεια παρά να την καταδικάσει».²⁰ Για όσους είχαν αρκετά χρήματα, τα πολλαπλά σεξουαλικά συνταυρίσματα ήταν κάτι το φυσιολογικό.

Αυτοί που καταδίκαιζαν τους πολλαπλούς γάμους, στην Ιρλανδία και αλλού, ήταν οι κληρικοί. Το χριστιανικό δόγμα για το γάμο βασιζόταν ακράδαντα στις πρακτικές της όνιμης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, όπως αυτές αποτυπώνονταν στην απόφαση του πάπα Λέοντα του Μεγάλου (440-61): νόμιμος γάμος ήταν αυτός ανάμεσα σε έναν ελεύθερο άνδρα και σε μια ελεύθερη γυναίκα της ίδιας κοινωνικής θέσης, και έπρεπε να περιλαμβάνει την παράδοση του κοριτσιού μέσα από επίσημη μνηστεία την οποία ακολουθούσε ένας γάμος που συνοδευόταν από προίκα και γιορτάζονταν δημοσίως. Η άποψη του Λέοντα ότι «κάθε γυναίκα που σμίξει με έναν άνδρα δεν αποτελεί "σύζυγο" επειδή κάθε γιος δεν αποτελεί κληρονόμο του πατέρα του», εξέφραζε μια διάκριση ανάμεσα στη γυναίκα που ήταν σύντροφος στο πλαίσιο της μοναδικής μορφής σεξουαλικής ένωσης

η οποία αναγνωριζόταν από το ρωμαϊκό δικαιοκρατικό δικαιο, του γάμου, και σε μια γυναίκα που συμμετείχε σε οποιαδήποτε άλλη μορφή σεξουαλικής σχέσης, όπως μια *παλλακία* ή *ερωμένη*.²¹ Σε αυτόν τον ρωμαϊκό καταστολής νομικό ορισμό, οι ηθικολόγοι του τέταρτου και του πέμπτου αιώνος προέβλεσαν μια ισχυρή όση υποστήριξη σεξουαλικής ηθικής που βασιζόταν κυρίως στην Καινή Διαθήκη. Ο Παύλος από την Τάρσο (απεβ. περί το 65) είχε διακηρύξει ότι «οὐκ ἔστιν ἄλλοις ἔξωτος τὴν ἑαυτοῦ γυναίκα ἔχειν, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχειν», (*Κορινθ. Α', 5, 2*) και «ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἁδελφοὶ Θεοῦ βασιλείαν οὐ κληρονομήσουσιν; μή πλανᾶσθε· ὅτε πόθοι οὐτε εἰδωλόματα οὐτε πλεονέκται, οὐ μέθοι, οὐ λαίλαχοι, οὐτε ἀρενοκοίται οὐτε γλέπται οὐτε πλεονέκται, οὐ μέθοι, οὐ λαίλαχοι, οὐκ ἄεταγες βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσουσιν.» (*Κορινθ. Α', 5, 9-10*). Διακηρύξεις όπως αυτή έγιναν θεμέλια για τη χριστιανική ηθική της ανδρικής και γυναικείας σεξουαλικής γαμναγωγίας που αναγνώριζε τον ετεροφυλοφιλικό γάμο ως τη μοναδική νόμιμη σχέση στην οποία επιτρέπονταν η συνουσία.²² Αυτός ο συνδυασμός ρωμαϊκών νομικών συλλογισμών και άκαμπτης χριστιανικής ηθικής που διακηρύσσονταν από τους κληρικούς ερχόταν σε σύγκρουση με τις απανταχού τοπικές συμβάσεις.

Σε ποιο βαθμό όμως οι απόψεις της εκκλησίας άλλαξαν τις κοινωνικές πρακτικές; Στην Ιρλανδία, από τη λατινική λέξη για τη γυναίκα που είχε άνομες σεξουαλικές σχέσεις, *adulterix*, προήλθε η λέξη της παλαιάς ιρλανδικής για τη δευτερεύουσα γυναίκα, *adaltach*. Όμως, τα λεκτικά δάνεια σε καμία περίπτωση δεν φανερόνουν το τέλος των πολλαπλών σεξουαλικών δεσμών. Η επιτυχία των προσπάθειών να περιοριστεί η μορφομένη κάστα των ποιητών, των κληρικών και των δικαστών σε μία μόνο σύζυγο δεν μπορεί να εξακριβωθεί, και η άποψη ότι «έρχοντες, ποιητές και αγλός λαός βλάπτονται από την παράνομη συγκατοίκηση» δεν φαίνεται ότι βρήκε ιδιαίτερη απήχηση.²³ Από τις γενεαλογίες προκύπτει ότι οι πολλαπλοί δεσμοί παρέμεναν συνηθισμένοι τουλάχιστον στους βασιλίδες, και όταν το δωδέκατο αιώνα η υψηλόθρον μεταρρύθμιση που ξεκίνησαν οι κληρικοί της ηπειρωτικής Ευρώπης έφτασε στην Ιρλανδία με όλη της την ισχύ, οι μεταρρυθμιστές καταδικάζαν δημιούτητα τις γαμικές συνήθειες που συνάντησαν εκεί.²⁴

Οι τοπικές συνήθειες και οι εκκλησιαστικές προσδοκίες απέκλιναν και εκτός Ιρλανδίας, όπως διαφαίνεται από την εμπειρία ενός άνδρα του έβδομου αιώνα ονόματι Βαρόντος. Αυτός ήταν ένας ευγενής από τη Δομπή στην κεντρική Γαλλία, ο οποίος αποφάσισε να περάσει το τελευταίο μέρος της ζωής του ως μοναχός. Έχοντας ενταχθεί στο τοπικό μοναστήρι, συμμετείχε στις καθημερινές προσευχές και ψαλμωδίες. Τότε, στα 678/9, αναφέρεται ότι είχε μια επιθανάτια εμπειρία. Μόλις ανέκτησε πλήρως τη συνείδηση του διηγώθηκε πώς δάιμονες είχαν ξενυχτήσει την νύχτη του στον πα-

ράδισο και την κόλαση. Σε μία από τις πύλες του παραδείσου, ο απόστολος Πέτρος ρώτησε τους δαίμονες τι είχαν να προσάψουν στον Βαρώνο. «Και αυτοί απάντησαν: "Είχε τρεις γυναίκες, πράγμα που δεν επιτρέπει. Τον είχαμε εισηγηθεί να διαπράξει και άλλες μοιχείες και πολλές άλλες αμαρτίες".»²⁵ Μέχρι τη στιγμή που αποσύρθηκε στο μοναστήρι, η συμπεριφορά του Βαρώνου δεν διέφερε από αυτή του συγκαίρινού του, του Πέπνου του Επιστάτου. Η διαφορά ήταν ότι μάθαινανμε για τους πολλούς γάμους του Βαρώνου μέσα από την επικριτική προσοτική ενός μοναστηριακού συγγραφέα, ο οποίος παρατηρώντας τη φυσιολογική συμπεριφορά των πλουσίων από θέση θηϊκής ανωτερότητας νόμιζε ότι αντικρίζε το έργο του διαβόλου.

Ωστόσο, η λογοτεχνία που περιέγραφε οράματα δεν ήταν το μοναδικό μέσο επίτησης και οι ηλικιωμένοι άνδρες δεν ήταν οι μοναδικοί αποδέκτες της. Στις περσιώσεις που η αποδοκιμασία της εκκλησίας στρέφονταν κατά των βασιλιάδων, το διακύβευμα ήταν υψηλό, καθώς μπορούσε να απειληθεί η δυναστική διαδοχή. «Μάθε ότι αυτά τα αγόρια δεν θα κριθούν ποτέ το βασιλικό σκήπτρο, επειδή γεννήθηκαν από μια ανίερη έωση» προφήτευσε ο Ιρλανδός ασκητής Κολομβάνος το 610, κατακεραυνώνοντας τις γαμικές συνήθειες του Μερσβίγγιου Θεοδώριχου του Β' (596-613).²⁶ Πολλοί Μερσβίγγιοι βασιλιάδες της Γαλατίας, συμπεριλαμβανομένου του Θεοδώριχου, είχαν πολλές ερωτικές συντρόφους, και αναγνώριζαν ως κληρονομίους τους περισσότερους ή όλους τους γιους που αποκτούσαν με αυτές. Όσοι, όπως ο Κόλουμβάνος, τολμούσαν να τους επικρίνουν, υπονόμευαν τις πρακτικές που συνέβαλλαν στη διαίωνιση της δυναστείας.

Το ρίσκο ήταν ακόμα μεγαλύτερο κατά τον όγδοο και τον ένατο αιώνα, όταν επισκοπικές συννοδοί στην Ιταλία και τις περιοχές των Φράγκων αποδόθηκαν σε μια συντρονισμένη προσπάθεια να επανυποδοιοποιηθεί ο γάμος και να καθιερωθεί ως θρησκευτικό μυστήριο και ιερή υπόθεση. Αρχής γενομένης με τη σύννοδο στη Ρώμη το 721, οι εκκλησιαστικές συννοδοί σταδιακά προσέθεσαν τρία επιπλέον στοιχεία στις ιδέες του Λέοντα του Μεγάλου: έμφαση στη μονιμότητα και το ακατάλυτο του γάμου, άρνηση επιδοκιμασίας πολιτών παράλλλων σεξουαλικών σχέσεων και πολύ ευρύτερος ορισμός των αιμομικτικών, απαγορευμένων γάμων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι επισκοποι ήταν κατηγορηματικοί ότι τόσο η πνευματική συγγένεια που δημιουργείται με το βάπτισμα όσο και οι συγγένειες εξ αρχικότητας συνιστούσαν κωλύματα για το γάμο. Οι πνευματικοί γονείς, δεξ ανήκαν λοιπόν σε αυτή την τρέπασια κατηγορία ατόμων μεταξύ των οποίων ο γάμος απαγορευόταν. Επιπλέον, ορισμένοι επισκοποι δοκίμασαν να επιβάλουν και έναν πρόσθετο αποκλεισμό—η αιμομίσσηνη περιελάμ-

βανε όλους όσους είχαν έναν κοινό συγγενή σε βάθος επτά γενιών, κάτι που υπερέβαινε κατά πολύ το ευρέως αποδεκτό όριο των τεσσάρων γενιών.

Ο λόγος για τον οποίο ο καρολίγγιος κληρός επεδίωξε να διευρύνει τόσο υπερβολικά τον κύκλο των αιμομικτικών σχέσεων παραμένει επίμαχος, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν στοιχεία ότι οι γάμοι μεταξύ στενών συγγενών ήταν συνηθισμένοι, πόσω μάλλον φυσιολογικοί, πριν από τα μέσα του όγδου αιώνα. Ανεξάρτητα από τα υποκείμενα κίνητρα, το αποτέλεσμα ήταν ότι, κατά τη διάρκεια των εκατόν πενήντα ετών μετά το 721, ο γάμος και οι διάφορες σεξουαλικές σχέσεις πολιτικοποιήθηκαν με νέο τρόπο. Δύο είναι οι κυριότεροι λόγοι πίσω από αυτό. Πρώτον, στο τέλος του όγδου αιώνα, καθή βασιλεία σήμαινε προσηγορία της χριστιανικής συμπεριφοράς.²⁷ Έτσι ο Καρλομάγνος και οι διάδοχοί του υποστήριξαν τις προσπάθειες της εκκλησίας να επιβληθεί μια αναθεωρημένη ηθική σχετικά με το γάμο, ενώ βρέθηκαν αντιμέτωποι με νέες προσπάθειες ελέγχου της δικής τους σεξουαλικής συμπεριφοράς και των συμμαρτών μέσων γάμων. Πράγματι, όπως με μεγάλο κόστος ανακάλυψε ο Λοθάρης ο Β' (855-69), οι επισκοποι μπορούσαν να στρέψουν αυτές τις απαγορεύσεις εναντίον του βασιλιά, αφήνοντάς τον χωρίς διάδοχο. Κατά δεύτερο λόγο, πέρα από το άμεσο περιβάλλον της πολιτικής της βασιλικής κρεβατοκάμαρας, η μοναδική πραγματική δυνατότητα των επισκόπων να αλλάξουν τις γαμικές πρακτικές ήταν μέσα από τη σύμπραξη με τους ηγεμόνες, έδωσαν λοιπόν στους πανούργους βασιλιάδες ένα αποτελεσματικό όπλο για τη διαστράωση της εξουσίας τους πάνω στους ισχυρούς υπηκόους τους.

Μια υπόθεση που δικάστηκε από μια συννοδο φράγκων επισκόπων το 860 μας δίνει μια σπάνια εικόνα των κοινωνικών πολυάλοκοτήτων, των συναισθημάτων και των αντικρουόμενων πολιτικών συμφερόντων που υπεισέργονταν στον αρραβώνα και το γάμο. Αφορούσε τον Στέφανο, κόμη της Ωβέρνης, και διαδραματίζεται στην Ακουτανία, όπου ο βασιλιάς τοι Κάρολος ο Φαλακρός δυσκολεύονταν να δημιουργήσει ένα σταθερό, πιστό προς το στέμμα καθεστώς. Η ιστορία αποτελούσε «μέγιστο σκάνδαλο για την εκκλησία και ζήμια για το βασίλειο». Όπως το έθεσε και ο ίδιος ο Στέφανος: «Επίδεικνύοντας την έλθεινη αυτοσυγκράτησης που χαρακτηρίζει τη νεότητα, όπως συνηθιζόταν, έκανα το κέφι μου με μια νέα γυναίκα». Μετά, περί το 857, δρώντας «με τη συγκατάθεση της οικογένειας των φράγκων», άρχισε διαπραγματεύσεις με έναν άλλο σημερινό κλητή Ακουτανίας, τον Πεγμιούνδο, προκειμένου να του επιτραπεί να παντρευτεί την κόρη του τελευταίου. Σημειώθηκαν για την προίκα που ο Στέφανος θα συνεισέφερε, και το ζευγάρι αρραβωνιάστηκε επίσημα. Προτού όμως ο Πεγμιούνδος προλάβει να παραδώσει επίσημα την κόρη του και προτού ο Στέφανος να ολοκληρώσει τις προβλεπόμενες μεταβιβάσεις, ο Στέφανος ανακάλυψε ότι η αρραβωνιαστικιά του ήταν συγγενής της προηγού-

Απόστο και την κλίση. Σε μια από τις πύλες του παραδείου, ο απόστολος Πέτρος πρότερος τους δειψόντες τι είχαν να προσάψουν στον Βαρόντο. «Και αφού άρτανθησαν: "Είχε φρεσι γυναικες, πρηνία που δεν επιτρέπεται. Το ελεος εστιος πασαι να διαρκίσει και άλλες ποιησεις και πολλές άλλες αμαρτίας".» Μεγα τη στιγμή που αποσύρθηκε στο μοναστήρι, η συμπεριφορά του Βαρόντο δεν έδειχνε από αυτή του συγκατανοού του, του Πέτρου του Ερωσάτου. Η διαφορά ήταν ότι μαθαίνουμε για τους πολλούς άλλες γυναικες του Βαρόντο μέσα από την επικριτική προσοτική ενός μοναστηριου συζητησία ο οποίος παρατηρώντας τη φυσιολογική συμπεριφορά των έλευστων από θέση ηθικής ανωτερότητας νομίζει ότι αντίκριζε το εργο του διαβόλου.

Άρα, η λογοτεχνία που περιέγραφε οράματα δεν ήταν το μοναδικό μέσο αντίληψης και οι ηλικιωμένοι άνδρες δεν ήταν οι μοναδικοί απόδρες της. Στις αργότερες που η αποδοκιμασία της εκκλησίας στρεφόταν κατά των βασιλιάδων, το διακρίβευμα ήταν υψηλό, καθώς μπορούσε να αναλυθεί η δυναστική διαδοχή. «Μάθε ότι αυτά τα αγόρια δεν θα κρατήσαν ποτέ το βασίλειο σκήπτρο, επειδή γεννήθηκαν από μια ανίερη δύστηνη προφήτικος ο Ιωάννης ασκήτης Κολομβιάνος το 610, κατακεραυνωστας τις γυναικες συνήθεις του Μερβίβριου Θεοδώριχου του Β' (596-613).» Παύλοι Μερβίβριος βασιλιάδες της Γαλατίας, συμπεριλαμβανόμενου του Θεοδώριχου, είχαν πολλές ερωτικές συντρόφους, και αναγνώριζαν ως κληρονόμους τους περισσότερους ή όλους τους γιους που ανακτούσαν με αυτές. Όσοι, όπως ο Κολομβιάνος, τολμούσαν να τους εαργήσουν, ικανοποιούν τις πρακτικές που συνέβαλαν στη διαίτησή της δυναστείας.

Το μέσο ήταν ακόμα μεγαλύτερο κατά τον όγδοο και τον ένατο αιώνα όταν επιστολικές σύνοδοι στην Ιταλία και τις περιοχές των Φράγκων αποδόθηκαν σε μια συντονισμένη προσπάθεια να επαναπροσδιορίσει ο γάμος και να καθιερωθεί ως θρησκευτικό μυστήριο και ιερή υπόθεση. Αρχής γενομένης με τη σύνοδο στη Ρώμη το 721, οι εκκλησιαστικές σύνοδοι σταδιακά προσέθεσαν τρία επιπλέον στοιχεία στις ιδέες του Δεόφρα του Μεγάλου: έμφαση στη μονιμότητα και το ακατάλυτο του γάμου, άρνηση επιδοκιμασίας *πολύ* απλών παρόλ'όλων σχεσεων και κοινού ευρύτερος ορισμός των αιμομικτικών, απαγορευμένων γάμων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι επισκοποι ήταν κατηγορηματικοί ότι τόσο η πνευματική συγγένεια που δημιουργείται με το βάπτισμα όσο και οι συγγενείες τα πνευματικά αδέρφια, οι συμπέθεροι και όλοι οι κουνιάδοι και κουνιάδες ανήκαν λοιπόν σε αυτή την τεράστια κατηγορία ατόμων μεταξύ των οποίων ο γάμος απαγορευόταν. Επιπλέον, ορισμένοι επισκοποι δοκίμασαν να επιβάλουν και έναν πρόσθετο αποκλεισμό—τη ομαιοσύνη περιελάμ-

βανε όλους όσους είχαν έναν κοινό συγγενή σε βάθος επτά γενιών, κάτι που υπερέβαινε κατά πολύ το ευρέως αποδεκτό όριο των τεσσάρων γενιών.

Ο λόγος για τον οποίο ο καρλόγγριος κληρος επέδωξε να διευρυνεί τόσο υπερβολικά τον κύκλο των αιμομικτικών σχέσεων παραμένει επίμαχος, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν στοιχεία ότι οι γάμοι μεταξύ στενών συγγενών ήταν συνθησιμένο, πόσω μάλλον φυσιολογικοί, πριν από τα μέσα του όγδοου αιώνα. Ανεξάρτητα από τα υποκείμενα κίνητρα, το αποτέλεσμα ήταν ότι, κατά τη διάρκεια των εκυτών πενήντα ετών μετά το 721, ο γάμος και οι διάφορες σεξουαλικές σχέσεις πολιτικοποιήθηκαν με νέο τρόπο. Δύο είναι οι κυριότεροι λόγοι πίσω από αυτό. Πρώτον, στο τέλος του όγδοου αιώνα, καθ'ή βασιλεία σημειωσε προοργή της χριστιανικής συμπεριφοράς.²⁷ Έτσι ο Καρλόγγριος και οι διάδοχοί του υιοστήριξαν τις προσπάθειες της εκκλησίας να επιβληθεί μια αναθεωρημένη ηθική συζητου της δικής τους σεξουαλικής συμπεριφοράς και των συμπαγών μέσω γάμων. Πράγματι, όπως με μεγάλο κόστος ανακάλυψε ο Λοθάριος ο Β' (855-69), οι επισκοποι μπορούσαν να στρέψουν αυτές τις απαγορευσεις εναντιον του βασιλιά, αφιγόντας τον χωρίς διάδοχο. Κατά δεύτερο λόγο, πέρα από το άμεσο περιβάλλον της πολιτικής της βασιλικής κρεβατοκμαίας, η μοναδική πραγματική δυνατότητα των επισκόπων να αλλάξουν τις γυναικες πρακτικές ήταν μέσα από τη σύμπραξη με τους ηγεμόνες: έδωσαν λοιπόν στους πανούργους βασιλιάδες ένα αποτελεσματικό όπλο για τη διαίτησή της εξουσίας τους πάνω στους ισχυρούς υπηκόους τους.

Μια υπόθεση που δικάστηκε από μια σύνοδο Φράγκων επισκόπων το 860 μας δίνει μια σπάνια εικόνα των κοινωνικών πολυπλοκοτήτων, των συνασθημάτων και των αντικρουόμενων πολιτικών συμφερόντων που υπαιεργχονταν στον αρραβώνα και το γάμο. Αφορούσε τον Στέφανο, κόμη της Ωβέρνης, και διαδοματιζέται στην Ακουιτανία, όπου ο βασιλιάς του Κάρολος ο Φώλακρος δυσκολεύοταν να δημιουργήσει ένα σταθερό, πιστό προς το στέμμα καθεστώς. Η ιστορία αποτελεί τους «μεγιστο σκάνδαλο για την εκκλησία και ζήμια για το βασίλειο». Όπως το έθεσε και ο ίδιος ο Στέφανος: «Επίδεικνύοντας την έλθεινη αυτοσυγκράτησης που χαρακτηρίζει τη νεότητα, όπως συνηθιζόταν, έκανα το κέοι μου με μια νέα γυναίκα». Μετά, περί το 857, δρώντας «με τη συγκατάθεση της οικογένειας και των φίλων», άρχισε διαπραγματεύσεις με έναν άλλο σημαιόνοντα κόμη της Ακουιτανίας, τον Ρεγινούνδο, προκειμένου να του επιτραπει να πανρευτεί την κόρη του τελευταίου. Συμφώνησαν για την προίκα που ο Στέφανος θα συνεισέφερε, και το ζευγάρι αρραβωνιάστηκε επίσημα. Προτού όμως ο Ρεγινούνδος προλάβει να παραδώσει επίσημα την κόρη του και ποσού ο Στέφανος να ολοκληρώσει τις προβλεπόμενες μεταβιβάσεις, ο Στέφανος ανακάλυψε ότι η αρραβωνιαστικιά του ήταν συγγενής της προηγούμε-

της ερωτικής συντροφίου του Συμβουλεύτηκα τότε τον κερύ του, ο οποίος τον ενημέρωσε ότι ο σχεδιαζόμενος γάμος θα ήταν αιμομικτικός, και ως εκ τούτου απαγορεύταν. Οι επακόλουθες προστάσεις του Στέφανου να υπαγορευθεί από τον αρχιδούκα προκάλυψαν την μήνιν τόσο του βασιλιά όσο και του Περγμουίνου. Φοβούμενος την εξορία και την καταστροφή λάβει και του Περγμουίνου «ωθούμενος από την ανάγκη» να παντρευτεί την του, ο Στέφανος ένωσε «ωθούμενος από την ανάγκη» να παντρευτεί την κόρη του Περγμουίνου σε μια δημόσια τελετή και να παραιτούσαι το πριγκοπάριου που προοριζόταν γι' αυτήν. Μολαταύτα αρνήθηκε να ολοκληρωθεί το γάμο, και το πείσμα του οδήγησε στη βίαιη κλιμάκωση της σύγκρουσής του με τον Περγμουίνου. Οργισμένος και τυπαινωμένος από τη συμπεριφορά προς την κόρη του, ο Περγμουίνος τελεικά υπέβηλε: κληρονομήσε στους επισκόπους το 860.²¹

Αντιμέτωπη με μια κατάσταση όπου υπερισχύονταν σύνθετα ζητήματα τιμής, ιδιοκτησίας, συμβατικών υποχρεώσεων, σεξουακικών σχέσεων και εξέγερσης, η σύνοδος αποφάσισε ότι η υπόθεση θα έπρεπε να εκδικαστεί ταυτόχρονα σε ένα κοσμικό δικαστήριο με επικεφαλής το βασιλιά και σε μια εκκλησιαστική σύνοδο υπό την αιγίδα των αρχιεπισκόπων των περιόχων όπου είχαν τα κτήματά τους ο Στέφανος και ο Περγμουίνος, το πρώτο για να διαλυθήσαι τα περιουσιακά και τα πολιτικά ζητήματα, η δεύτερη τη φύση του γάμου. Η σύνοδος διέθετε επίσης μια αναφορά πάνω στην υπόθεση την οποία είχε προετοιμάσει ο Χίνκμαρ, αρχιεπίσκοπος της Ρηνς (845-82). Αντώς ήταν ένας από τους πρώτους νομομαθείς-επισκόπους ολόκληρου του Μεσαίωνα αλλά σε αυτή την περίπτωση, όπως και σε πολλές άλλες, όρισε ως εντολοδόχος του Καρόλου του Φυάικρου. Η απόφαση των αρχιεπισκόπων δεν είχε άμεσως, οπότε δεν γνώριζουμε την τελική έκβαση, αλλά, αν ακολουθήσαι την συμβουλή του Χίνκμαρ, η λύση θα διασφαλίσε την υπόληψη τόσο του Στέφανου όσο και του Περγμουίνου. Χορήξ να ληφθήσαι υπόψη την ενδομηνία της ανεπαθήτητος νόμους, το όνομα της οποίας δεν ήταν η ανωνυμία εκτός γάμου, αλλά η ανωνυμία δούσε τον Χίνκμαρ δεν ήταν η ανωνυμία εκτός γάμου, αλλά η ανωνυμία εντός γάμου. Συμβουλεύσε τους εκκλησιαστικούς παράγοντες των εκπαχών να ανακρίνω την κοπέλα: αν ο γάμος είχε όντως ολοκληρωθεί, ήταν αιμομικτικός και ως εκ τούτου άκυρος· ο διορκισμός όμως ότι η σεξουακική ολοκλήρωση ήταν υπαρκτή για την ολοκλήρωση του γάμου, αυτός δεν ήταν κανονικός αν το ζευγάρι δεν είχε κάνει έρωτα. Και στις δύο περιπτώσεις, ο Στέφανος υπαλάσσονταν από τις υποχρεώσεις του και το δικαστήριο με την καθολήγηση του βασιλιά θα έπρεπε να αποφασίσει με την αλληλο του προκκοιμήσανου, την προσβολή στον Περγμουίνου και την αρχική πολιτική αναταραχή.

Η αυτή ήγνε έδρασε έτσι ο Στέφανος; Ο ίοιος ισχυριζόταν ότι σε αυτό συνέλασε ο φόβος μήπως σταθεί η υπόληψη του και αντιμετωπιστεί την

οργή του βασιλιά, αλλά φαίνεται ότι το θέμα δεν εξαντλήσαι τόσο. Ίσως να ήταν ένα άλλο θέμα των πρόσφατων υποτηρών κανόνων που υπαλάσσον το γάμο με οποιούδηποτε άτομο το οποίο συγγένως με έναν πρώτο-όροφο ερωτικό σύντροφο ή ο Στέφανος ενδεχομένως να εκπαιδευθεί πολιτικά το νόμο για να αποφύγει μια συμμαχία μέσω γάμου η οποία δεν τον σπυρεφε πρώτον πολιτικά. Εν πάση περιπτώσει, το διορκισμός υπό ήταν η κορυφή του Καρόλου του Φυάικρου στην Ακουαίνα. Όπως και αν επήλξε όμως να κρινωσε τη συμπεριφορά του Στέφανου, μια σύγκρουση όπως αυτή θα ήταν σιγδόν αδύνατη έναν άδωτα πριν. Αντί η υπέθεση, είτε πρόκειται για την ιστορία ενός διορκισμού θυμάσε ή ενός καταθέσει πριγκονορόφου, είναι σημαντική για πρώτους λόγους. Κατ' αρχάς, μια ανεπαθήμεισε τη σημασία των γάμων μεταξύ πρώτων της είτε ως μορφή πολιτικής διαπραγματεύσεως. Δείτερο, σε μια κοινωνία όπου ένα κορίτσι σε ηλικία γάμου συνήθως καταδικαζόταν στο πρώτο του πανού αντί να θεωρηθεί κανόν να ρυθμίσει ενεργή τη στρατηγική, η άποψη και η ενδομηνία της γυναικάς δεν είχαν μεγάλη τι σημασία, κατά τα όσα είχαν τότε σπυμασία για τον Χίνκμαρ όσο και το όνομά της. Ίθρον, μισοπόη την ανεπαθήσωση των ορισμών συγγένως που είχε τεθεί στην υπηρεσία ενός πρώτο-όοφομένου συνόλου θλικών αρχών συγγένως με τη σεξουακικήτητα και το γάμο.

Τέλος, δεν είναι συμπτωματικό ότι ο Στέφανος της Εβρέτης ήταν ένας άδορος υπηρέτης κοινωνικής θέσης, μέλος της οικογένους του βασιλιά. Η περίπτωση θέσε του εξέθεσε τις γυναικές καταστάσεις του στο κρατικό βέλιμα των ανδρών-επισκόπων και ενός βασιλιά που έκανε εμπέδως ανωνος τρόπος για να επήλξε τους ακολούθους του. Μόλις που νόστα, πέφει από τα Ηνωμένα, ο Κατωάνος σύγγονος του Ντέλι, κόρης του Επισκόπου (862-94), είχε παντρευτεί την πρώτη του εξόδοση Κιγόνου, κόρη του διορκισμού του πατέρα του. Ο γάμος ανέμισε σε εξόδοση ήταν κανόννας για τους κόμητες της Κατωάνιως του όνομα εντού και του πρώτο-όοφο άδατου αίνου, αφού ενίσχυσε τον έλεγχο της εξουσίας από την οικογένεια.

Αν το γνώριζαν, οι επίσκοποι της κυροάγριως ανά τις ίσως να είχαν ταπειωθεί - η Κατωάνια όμως ποτ δεν διατηρούσε στενός δεσμός με τα κέντρα της κυροάγριως εξουσίας, και κατά τον όνομα ένωτα αίνου έγνε γρηγορα κάθε επιφή με τις βόρειες περιφέρειες. Όταν, στα μέσα τον άδατου αίνου, οι Κατωάνιοι κόμητες ήγλιον να αναζητούν νόμους από πιο μακρινές περιφέρειες, αυτό σφραζόταν σε λόγους πολιτικών συμφερόντων και δεν ήταν αυτοτέλεση κάποιας θλικής πίσεως. Μπορούσε, στο Ιουλιέ, ο βασιλιάς Εδουάρδος ο Ηρηβύτερος (899-924) διασφάλισε την αέσηση του επί του όρονου νημερωμένου την Έλφρεντ, κόρη του Εβρέτης που ήταν ανεπαθός του και πρώτος του εξόδοσης. Το δε κυροάγριου διορκισμού ότι η σπική συγγένως αυτοτέλεσε ανεπαθήμεισε εμπέδο για τη σύναψη

σογένειας. Τρίτον, βασιλιάδες, επίσκοποι και πάπες αντιγωνίζονταν για το ποιος είχε δικαίωμα να επιδιωχτήσει τους γάμους. Την εποχή του ου- στήπου καιρούληγου ηθικού ιδεαλισμού είχε αναπτυχθεί μια ιδιαιτέρη έν- νοια του γάμου, οι προτιμήσεις της οποίας είχαν βαθύτερες συνέπειες για τις τοπικές συμβάσεις σχετικά με τη φύση και τον αριθμό των ετήσι- ρύμων σεξουακτικών δεσμών, και για τις κοινωνικές μονάδες στις οποίες οι γυναίκες μετράζονταν τα παιδιά τους. Επισχυμένη ορισμένες φορές από τις διακηρύξεις των βασιλιάδων, αυτή η έννοια διαδόθηκε σε όλα τα μέρη όπου αντιγράφονταν τα έγγραφα της καρολίγγειας εκκλησιαστικής νο- μοθεσίας, κυρίως στην ηπειρωτική Ευρώπη και, μέχρι τα τέλη του δεκά- του αιώνα, στην Αγγλία επίσης. Οπως είδαμε όμως, η διατύπωση αυτού του ιδεολογήματος δεν τοποθετούσε με την εφαρμογή του, και οι φη- λήκοις προσπαθούσε να γίνει προγραμματικότητα παρέμειναν στασιμωδώς, αμετάβλητες και ασυναρτίες για πολύ καιρό μετά το 1050.

Γυναικείες οικογένειες και κληρονομία

Το γεγονός ότι ο γάμος παρέμεινε επί μακρόν ζήτημα περισσότερο πολιτι- κής και λιγότερο χριστιανικής ηθικής σημασίας στο ότι σε αυτό υπακού- χονταν θέματα ευρύτερα από τον έλεγχο της σεξουακτικής δραστηριότη- τας. Η άφιξη μιας συζύγου και νύμφης στο σπίτι ενός άνδρα αύξησε το εργατικό δυναμικό που θα μπορούσε να αναλάβει τις γυναικείες δουλειές -το γάμο, το πλέξιμο, το ράψιμο, το κέντημα (εργασίες στις οποίες απείχαν τις δυνάμεις τους όλες οι γυναίκες ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης), την προστασία του φυγιτού και άλλες δουλειές που αναλάμβη- ναν οι σκλάβες και οι γυναίκες των χωρικών. Στις ελίτ, ο γάμος συνεπα- γόταν υπολογισμούς σχετικά με τη διατήρηση, την κατανομή και την αν- όηση της οικογενειακής περιουσίας προκειμένου να διασυντηρηθεί η δύναμη της σε βάθος πολλών γενεών. Η γη παρείχε τα μέσα για επιβίωση και, για όλους τους αρροκτιμωτές πάνω από το επίπεδο του φτωχού αυτοσυντη- ρούμενου κάμπερητή, έφερε την πιθανότητα αποκόμισης πλεονάσμα- τος. Στο εξόμενο κεφάλαιο θα καταδείξουμε πώς τα δικαιώματα επί της γης του περιουσίας άνοιξαν το δρόμο για την απόκτηση κύρους, πολιτι- κής ισχύος και επιρροής· εδώ εστιάζουμε στην κληρονομιά της πατρωνι- κής περιουσίας ως μέσο διαπραγμάτευσης των ανισοτήτων ανάμεσα στα δύο φύλα. Σε αυτή την ανάλυση υποστηρίζουμε ότι, ενώ η κατανομή των πόρων στους κληρονόμους ενίσχυε την ανισότητα ως προς την πρόσβαση σε γάμο, επιρροή και εξουσία, η πρόσβαση των γυναικών σε περιουσία ήταν μοιραία και όμως σημάδις για τις οικογενειακές αλληλεπιδράσεις κατά τον πρώιμο Μεσαίωνα.

Τα πρώιμα μεσαιωνικά κληρονομικά έθιμα όυέφρασαν σημυντικά από μέρος σε μέρος και επηρεάζονταν από πολιτικές ριζικές, την άνοξη της εκκλησίας, τις εξελισσόμενες νομικές διαδικασίες και τις μεταβληόμενες ιδέες σχετικά με την οικογένεια. Ωστόσο, παρ' όλης τις εκτεταμένες τον- κές και χρονικές αποκλίσεις, μερικά γενικά χαρακτηριστικά διακρίνονται καθαρά. Το πρώτο είναι ότι μέσω των σεξουακτικών συνταυρισμάτων με- τηβιβάζεται περιουσία (κινητή και ακίνητη) από τους γονείς στα παιδιά, και ότι το δικαίωμα κληρονομίας γενικά εξαρτάται άμεσα από τη φύση του δεσμού των γονιών. Οι επίσημοι και δημόσιοι αντιπροσώποι γάμοι στην πρώιμη Ιρλανδία παρείχαν περισσότερα δικαιώματα πάνω στην πατρική περιουσία απ' ό,τι τα λιγότερο επίσημα συνταυρισμάτα· σε άλλα μέρη οι εξελισσόμενες αντιλήψεις σχετικά με το χριστιανικό γάμο ενδυναμώναν τα κληρονομικά δικαιώματα των παιδιών που γεννιόνταν από τη σύζυγο έναντι των αξιώσεων από παιδιά λιγότερο επίσημων ενώσεων. Κατά όυ- τερο λόγο, τα συνήθη μοτίβα κληρονομίας της όύεφρασαν σε σχέση με αυτά για την κινητή περιουσία (ζωντανά, σκλάβοι ή κοσμήματα) ενώ μπορεί να υπήρχαν και όυφορετικές διαδικασίες για την κληρονομία πολιτικών αξι- ωμάτων. Τρίτον, η πατρική περιουσία ήταν στη θεωρία όυαρετή - με άλλα λόγια μπορούσε να όυαμογραφεί σε όλα ή σε μερικά από τα παιδιά, αν και συνήθως τα παιδιά όεν ήταν ίσα. Ήδη από τον ενόκλιτο αιώνα, ωστόσο, ορισμένες οικογένειες άρχισαν να αναπτύσσουν στρατηγικές για τη όυογι- τευση του μεγαλύτερου μέρους ή όλόκληρης της πατρικής περιουσίας σε έναν γιο, καθώς οι ιδέες σχετικά με την οικογένεια και την ταυτότητα συ- νέχισαν να εξελίσσονται. Τέτατον, η μεταβίβαση της περιουσίας από τη μία γενιά στην επόμενη σπάνια όυφορούσε μόνο τους γονείς και τα παιδιά τους. Οι βασιλιάδες καρδοοκόουσαν, ανόξητώντας μια εκουαρία να παρέμ- βουν, και, με την εξάίρεση των περιόχων όου το ρωμαϊκό όυοκτησιακό δικαίο παρέμεινε σε ισχύ, εμπόλεκότες και η ευρύτερη όμάδα των συγγε- νών. Αντή η συζήτηση όουπόν τοποθετεί τους άνόρες και τις γυναίκες στο περιβώλλων των συγγενών τους και προσπαθεί να λάβει υπόψη τα ευρύ- τερα πολιτικά πλαίσια στα όουα αυτοί ζούσαν. Τέλος, εξίσου σημυντική είναι η παρατήρηση ότι το δικαίωμα των ανόρων να κληρονομήουν γη ατο- τέλωσε κοινό χαρακτηριστικό σε όλους τους πρώιμους μεσαιωνικούς πο- λιτισμούς· η πρόσβαση των γυναικών στην οικογενειακή κληρονομία, από την άλλη, όύεφερε σημυντικά από περιοχή σε περιοχή και από γενιά σε γενιά. Μέσα από την σκωτηράφηση της άνοξης πρόσβασης των γυναικών στην έγγειο περιουσία σε σχέση με τους αδελφούς τους, αναόύεται ένα έμ- φάσο πρώτοπο τεράστιας πολιτικής σημάσις.

Ο προσόιορισμός των στρατηγικών κληρονομίας αναπόφευκτα εξαρ- τάται από τα γυατά τεκμήρια. Σε αυτό το πλαίσιο αρμόζα να επαναόμ- βουμε ορισμένα από τα συμπεράσματα που όυαπαράσαμε νωρίτερα. Οι

κανείς που διατηρώνται στους νομικούς κώδικες σχετικά με τη μεταβολή περιουσίας δεν αποτελούν επαρκή οδηγό για το πώς οι άνθρωποι ήθελαν να μεταβιβάζουν περιουσία. Δεύτερον, το δικαιοσύνη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας βασίζονταν στην παραδοχή ότι οι κόρες είχαν δικαιώματα κληρονομιάς επί ίσοις όροις με τους αδελφούς τους σε περίπτωση που δεν υπήρχε διαθήκη. Γενικά, δεν έθετε νομικά κώδικα στην απόκτηση κληρονομιάς. Σε περιπτώσεις όπως η Καλαβρία και η Λουκανία στη νότια Ιταλία ή η Ακουτανία και η Προβηγκία στη νότια Γαλιλία, όπου οι ρωμαϊκές πρακτικές διατηρήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του πρώιμου Μεσαίωνα, η πρόβαση ανεξάρτητος στις περιπτώσεις ανάμεσα στην Ιβανδία και τη νότια Ιταλία, στα βασίλεια δηλαδή όπου γερμανοί έποικοι και οι απόγονοί τους διατηρούσαν τα δικαίωτά τους, αλλά και την ύπαρξη δύο σημαντικών κοινών παραγόντων. Πρώτον, τα δικαιώματα ατομικής, προσωπικής κυριότητας επί περιουσίας εξισορροπούνταν με τα συμφέροντα των συγγενών, οι οποίοι μπορούσαν να εγείρουν αξιώσεις ή να απαιτήσουν να ζητηθεί η συμβουλή τους σε περίπτωση που ο ιδιοκτήτης επιθυμούσε να πουλήσει ή να δωρίσει γη σε άτομα εκτός των αιχμαλώτων. Δεύτερον, οι παραδόσεις αυτές εννοούσαν ξεκάθαρα τη μεταβίβαση γης στους άνδρες κληρονόμους, και γενικά αναγνώριζαν τα κληρονομικά δικαιώματα των θυγατέρων μόνο όταν δεν υπήρχαν γιοι. Ο πανδίκτης της θεωρητικής νομολογίας από τα μέσα του 9ου αιώνα ήταν πιο εξθρικός από οποιονδήποτε άλλο κώδικα προς την ιδέα της κυριότητας γης από γυναίκες, καθώς δήποτε άλλο κώδικα προς την ιδέα της κυριότητας γης από γυναίκες, καθώς δήποτε ότι, σε περίπτωση που δεν υπάρχει γιος, η περιουσία περιέρχεται στον κοντινότερο άνδρα συγγενή του πατέρα. Ο νόμος της Θεοπέρας είναι επίσης χρησιμοποιήσιμος επειδή περιστασιακά από κάθε άλλον νομικό κώδικα διασφαίνεται η διαφορετικές οδούς που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη μεταβίβαση κληρονομικών στοιχείων σε γυναίκες, οι οποίες με αυτή των ακινήτων, καθώς και την έγγαιο περιουσία κληρονομούσε ο κοντινότερος άνδρας συγγενής του πατέρα. Τα Γενικά Κληρονομιά ο κοντινότερος άνδρας συγγενής του πατέρα και οι σκλάβοι περιέρχονταν στις κόρες, οι οποίες θα κληρονομούσαν επίσης το ρουζισμό, τα κομμάτια και τα προσωπικά στοιχεία της μητέρας τους.

Είναι μολαταύτα δυνατόν να περιγράψουμε γενικά μερικές από τις πλέον προφανείς διαφορές στα κληρονομικά έθιμα. Τα δύο άκρα είναι, όπως τόσο συχνά, αφενός η Ιβανδία και αφετέρου οι νότιες περιοχές της ηπειρωτικής Ευρώπης όπου η ρωμαϊκή επίδραση παρέμεινε πάντα ζωντανή. Στην Ιβανδία, τα πατρικά κτήματα διαμοιράζονταν εξίσου σε όλους τους ανγνωρισμένους γιους, αλλά οι κόρες δικαιούνταν ένα ίσο μερίδιο της κληρονομιάς, κυρίως των σκλάβων και των ζωντανών. Αν ένας άνδρας πέθανε αφήνοντας πίσω του μια κόρη αλλά κανένα γιο, αυτή μοιράστηκε να κληρονομήσει από την κληρονομιά, αλλά με το θάνατό της η περιουσία επέστρεψε στην κυριότητα των ανδρών συγγενών της από την πλευρά του πατέρα της. Αυτές οι πρακτικές λειτουργούσαν στο πλαίσιο μιας κουλτούρας που τονίζει ότι η γη αποτελεί ιδιοκτησία μιας ομάδας συγγενών σε βάθος τεσσάρων γενιών, η οποία αναμειγνύεται με την οποία η μεταβίβαση γης σε άτομα εκτός του δικαίου του πατέρα και όχι της μητέρας τους: αν μια γυναίκα κληρονομούσε γη και τη μεταβίβαζε στους γιους της, η γη αυτή περιόχετο από ένα δικαίωμα σε ένα άλλο. Αυτές ήταν οι λόγοι που μια κληρονομία δεχόταν πίεση να κληρονομηθεί από τον κοντινότερο συγγενή του πατέρα της.¹² Εν αντιθέσει, το ρωμαϊκό δικαίωμα δικαιοσύνης του πατέρα και του έκτου αιώνα ξεκίνησαν από δύο κοινά διαφορετικές αρχές, οι οποίες παρέμειναν αναλλοίωτες σε όλη τη διάρκεια του πρώτου Μεσαίωνα, και για πολύ καιρό κυριότερη. Πρώτον, η

γη αποτελούσε πλήρως και ολοκληρωτικά ιδιοκτησία ατόμων και μόνο: δεν υπήρχε κάποια έννοια συλλογικών συμφερόντων ή δικαιωμάτων επί περιουσίας. Δεύτερον, το δικαιοσύνη της ύστερης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας βασίζονταν στην παραδοχή ότι οι κόρες είχαν δικαιώματα κληρονομιάς επί ίσοις όροις με τους αδελφούς τους σε περίπτωση που δεν υπήρχε διαθήκη. Γενικά, δεν έθετε νομικά κώδικα στην απόκτηση κληρονομιάς. Σε περιπτώσεις όπως η Καλαβρία και η Λουκανία στη νότια Ιταλία ή η Ακουτανία και η Προβηγκία στη νότια Γαλιλία, όπου οι ρωμαϊκές πρακτικές διατηρήθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του πρώιμου Μεσαίωνα, η πρόβαση ανεξάρτητος στις περιπτώσεις ανάμεσα στην Ιβανδία και τη νότια Ιταλία, στα βασίλεια δηλαδή όπου γερμανοί έποικοι και οι απόγονοί τους διατηρούσαν τα δικαίωτά τους, αλλά και την ύπαρξη δύο σημαντικών κοινών παραγόντων. Πρώτον, τα δικαιώματα ατομικής, προσωπικής κυριότητας επί περιουσίας εξισορροπούνταν με τα συμφέροντα των συγγενών, οι οποίοι μπορούσαν να εγείρουν αξιώσεις ή να απαιτήσουν να ζητηθεί η συμβουλή τους σε περίπτωση που ο ιδιοκτήτης επιθυμούσε να πουλήσει ή να δωρίσει γη σε άτομα εκτός των αιχμαλώτων. Δεύτερον, οι παραδόσεις αυτές εννοούσαν ξεκάθαρα τη μεταβίβαση γης στους άνδρες κληρονόμους, και γενικά αναγνώριζαν τα κληρονομικά δικαιώματα των θυγατέρων μόνο όταν δεν υπήρχαν γιοι. Ο πανδίκτης της θεωρητικής νομολογίας από τα μέσα του 9ου αιώνα ήταν πιο εξθρικός από οποιονδήποτε άλλο κώδικα προς την ιδέα της κυριότητας γης από γυναίκες, καθώς δήποτε άλλο κώδικα προς την ιδέα της κυριότητας γης από γυναίκες, καθώς δήποτε ότι, σε περίπτωση που δεν υπάρχει γιος, η περιουσία περιέρχεται στον κοντινότερο άνδρα συγγενή του πατέρα. Ο νόμος της Θεοπέρας είναι επίσης χρησιμοποιήσιμος επειδή περιστασιακά από κάθε άλλον νομικό κώδικα διασφαίνεται η διαφορετικές οδούς που μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη μεταβίβαση κληρονομικών στοιχείων σε γυναίκες, οι οποίες με αυτή των ακινήτων, καθώς και την έγγαιο περιουσία κληρονομούσε ο κοντινότερος άνδρας συγγενής του πατέρα. Τα Γενικά Κληρονομιά ο κοντινότερος άνδρας συγγενής του πατέρα και οι σκλάβοι περιέρχονταν στις κόρες, οι οποίες θα κληρονομούσαν επίσης το ρουζισμό, τα κομμάτια και τα προσωπικά στοιχεία της μητέρας τους.

Και όμως, ο καθορισμός γραπτών κανόνων για την κληρονομία και η ύπαρξη εγγράφων που επικυρώνουν μεμονωμένες αγοραπωλησίες γης ήταν δύο μέσα που υποβελήθηκαν από τη ρωμαϊκή παράδοση. Ως αποτέλεσμα, από την προσιμότητα περιόδου για την οποία οι γραπτές μετρημένες μετρήσεις να χρησιμοποιούμε μια κάποια εικόνα για τις συστηματικές

παρατηρήσαμε, θα τον κληρονομούσε κλητός Φρέθουμουντ (Σωδελός δάκι) αν ήταν ακόμα εν ζωή αν ο Φρέθουμουντ είχε ήδη πεθάνει, τότε τη μετανοήσε να δεχόμαστε εντός σου γεννηής του εν ζωή, η γη θα πήγαινε Αμια. Αν δεν είχε απομείνει κανείς συγγενής του εν ζωή, ο Χριστός στο Καντόνι σου, κληρονομούσε. Ο Αμια απαντάς ένα εβραίο μέλλον, χωρίς να γνωρίζει αν η γυναίκα του θα ήταν ποτε εγκύος ή ποιος από τους συγγενείς του θα πέθαιναν πριν από τον δάκι.

Η σωστή όμως λύση: Γνωρίζουμε ότι, ως χήρα, η Χέρικουθ παρόμοια να κληματα του Αμια στους συγγενείς του με τρόπο τέτοιο ώστε να της παρέχεται από αυτά να το κληματα η Εκκλησία του Χριστού στο Καντόνι σου, κληρονομούσε το ζευγάρι να μην κληρονομούσε σωστά εκεί με κανέναν συγγενή για το κλημά της υιοθεσίας τους. Η ίδια μπορεί να αποσπαστεί σε μονοστήρι ή να απορροβήθηκε στο σπίτι της οικογένειας των γονιών της. Για μια χήρα, μια τέτοια κατάσταση δεν ήταν καθόλου ασυνήθιστη. Ο Αμια της είχε αφήσει ένα ισόβιο εισόδημα από τα κτήματά του, αλλά είχε όρισει ότι αυτά θα μπορούσαν να απορροβούν ιδιοκτησία μόνο των αδελφών εξ αίματος συγγενών του. Οι αποφάσεις του Αμια απορροβούν γαρ, παρρησιαστικά δέγματα μιας συνήθειας διαδεδομένης στην αγγλοσαξωνική Αγγλία και όχι μόνο, μιας συνήθειας με την οποία η περιουσία διαδομένη από έναν άνδρα σε άνδρα με τη διαμεσολάβηση γυναικών. Η Χέρικουθ και οι αδελφές του Αμια μπορούσαν να μεταβιβάσουν τον τίτλο ιδιοκτησίας, αλλά δεν μπορούσαν να τον κατέχουν στο όνομά τους.

Επομένως, οι οικονομικές εξελίξεις μπορούσαν να αποβούν προς όφελός μιας χήρας. Το γαλακτοπαιδικό δημογραφικό προσφύ των πρώτων μεσαιωνικών κοινοτήτων σήμαινε ότι δεν ήταν ασυνήθιστο ενήλικα τέκνα να πέθαιναν πριν από τους γονείς τους.³⁴ Όταν απόγονοι που δεν είχαν αποκτήσει όλα τους παιδιά πέθαιναν πριν από τους γονείς, τους κληρονομούσαν συνήθως τα αδελφία ή οι γονείς. Η αντίστροφη κληρονομική διαδοχή των παιδιών από τους γονείς τους είναι επαρκώς τεκμηριωμένη, και ενδεχομένως να ήταν αρκετά συνηθισμένη. Μια ρουινική επιγραφή του ενδέκατου αιώνα από το Χίλφροσε της Σουηδίας αντανακλά συμβάσεις που ήταν διαδεδομένες στη βόρεια Ευρώπη τους προηγούμενους δύο αιώνες. Αναφέρει τα εξής:

Διάβασε! Ο Γέρμουτ πήρε την Έρλεγκ, μία παρθένα, για γυναίκα του. Μετά, πρώτοι αυτοί (ο Γέρμουτ) πνυγεί, έκαναν ένα γιο και μετά ο γιος πέθανε. Κατόπιν αυτή πήρε τον Γκούντρικ για σύζυγό της... Μετά έκαναν παιδιά αλλά μόνο ένα κορίτσι έζησε, το όνομά της ήταν Ίνγκα. Ο Ράγκναφαστ γιος του Σνόστρα την πήρε για γυναίκα του. Αργότερα αυτός πέθανε και ακολούθησε ο γιος τους, Η δε μητέρα (Ίνγκα) κληρονόμησε το γιο της. Κατόπιν αυτή πήρε τον Έρικ για σύζυγό της. Μετά αυτή πέθανε. Τότε η Έρλεγκ κληρονόμησε την Ίνγκα, την κόρη της. Ο

Τουλάχιστον, ο ποιητής (σκαλντ) χάρωσε αυτούς τους ποιήτους.³⁵

Η Έρλεγκ είχε ζησει περισσότερο από τον πρώτο άντρα της (τον Γέρμουτ), το γιο που είχε αποκτήσει με αυτόν, το δεύτερο άντρα της (Γκούντρικ), το μοναδικό παιδί που επιβίωσε από το γάμο της με το δεύτερο άντρα της (την κόρη της Ίνγκα), τον γαμπρό της (Ράγκναφαστ), και τον μη κληρονομημένο εγγονό της. Έπιμεσα ή άμεσα, ήταν κληρονομός όλων αυτών. Στη διάρκεια της ζωής της, η μακρόβια Έρλεγκ λόγω αντιστροφής κληρονομικής διαδοχής είχε συσσωρεύσει από τα παιδιά της τα κτήματα του πρώτου και του δεύτερου άντρα της, και του γαμπρού της. Με το γάμο του πρώτου μεταβιβάστηκε περιουσία από τη γηραιότερη στη νεότερη γενιά, συνήθως μεταβιβάστηκε περιουσία από τη γαμπριάτη στη νεότερη γενιά, και κανείς δεν θα μπορούσε να έχει προσπεράσει η γαμπριά να είναι κληρονομός όλης της περιουσίας των νεότερων γενιών της οικογένειας της. Όμως, με όλη την εβραϊότητα της υψηλής θερησιότητας του πρώτου Μεσαίωνα, κάτι τέτοιο ήταν πιθανόν, και, εν προκειμένω, όντως συνέβη.

Όταν μια χήρα κληρονομούσε ένα ισόβιο εισόδημα ή άλλη κερδοφόρα μιας έκτασης, συνήθως οι συγγενείς του νεκρού συζύγου αμφοβήτως τούσαν την πρόσβαση της σε αυτή την περιουσία. Ο Αμια είχε σαφώς προβλέψει ότι τα αδελφία του θα περιτηρηθίζαν τη χήρα Χέρικουθ, και προσπάθησε να κερδίσει την υιοστήριξη τους προς αυτήν. Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, η αντίθεση μπορεί να προεργόταν όχι από τους συγγενείς του συζύγου, αλλά από τον ίδιο το γιο της γυναίκας που ανυπομονούσε να αποκτήσει άμεσα έλεγχο της πατρικής κληρονομιάς χωρίς να πρέπει να περιμένει το θάνατο της μητέρας του. Μια διάσημη διαμάχη ξέπασσε στο Έινδστροου του Χέρφορντσαϊρ επί της βασυλίας του Καντόνιου (1016-35), όταν ένας άνδρας ονόματι Έντουιν υπέβλεψε μήνοση εναντίον της μητέρας του που δεν κατονομάζεται. Μολονότι την καταδικάζει στην ανωνυμία, ο γραφέας της χάρτας καταγράφει ότι υπερασπίστηκε με επιτυχία το δικαίωμά της να κληροδοτήσει «τα κτήματα, το γρυσό, τα ποτά και τις ενδυμασίες» της στη συγγενή της Δέφλεντ.³⁶ Τέτοιες συγκρούσεις ανάμεσα στη χήρα ενός άνδρα και τον κληρονόμο του δεν ήταν ασυνήθιστες, αλλά, κατά πάσα πιθανότητα, οι χήρες σπάνια κέρδιζαν στη δικαστική διαμάχη. Σε αυτή την περίπτωση, το ότι η μητέρα μπόρεσε να αποκομίσει τις δικαιτήσεις του γιου ίσως να οφειλόταν στο γεγονός ότι η Δέφλεντ ήταν σύζυγος ενός σημαινόντος τοπικού γαιοκτήμονα.

Το ότι η κληρονομιά μπορούσε να διαμοιραστεί δεν σήμαινε ότι οι γονείς ήταν υποχρεωμένοι να αφήσουν ίσα μερίδια της στους κληρονομούς τους, είτε αυτοί ήταν γιοι και κόρες ή μόνο γιοι. Έτσι, οι πιθανότητες να ξεστράσουν καθυβάδες ήταν μεγάλες. Τα αδελφία μπορεί να πιάσζαν προκειμένου να εξασφαλίσουν ευνοϊκότερη μεταχείριση από έναν ή και τους δύο γονείς. Ξαδέλφια μπορεί να εποφθαλμιούσαν τα κτήματα που παλαιότερα ανήκαν σε έναν κοινό πρόγονο· ο αδελφός ενός μακαρίτη άνδρα ίσως

